

Bakalářský studijní program: **Ekonomika a management**

Studijní obor: **Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb**

Demokratický deficit v Evropské unii

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: **Luděk HABR**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Petr STREJČEK, MBA**

Znojmo, 2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma Demokratický deficit v Evropské unii jsem vypracoval samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označil a uvedl v seznamu použitých zdrojů.

Ve Znojmě dne 30. 4. 2012

.....

Luděk HABR

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu bakalářské práce, Mgr. Petru Strejčkovi, MBA za pomoc a cenné připomínky při zpracování práce. Mé poděkování dále patří velvyslanci České republiky v Čínské lidové republice, Ing. Liboru Sečkovi za poskytnutí informací potřebných pro vypracování praktické části.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor	Luděk HABR
Bakalářský studijní program	Ekonomika a management
Obor	Ekonomika veřejné správy a sociálních služeb
Název	Demokratický deficit v Evropské unii
Název (v angličtině)	Democratic deficit of the European Union

Zásady pro vypracování:

Cíl práce: Cílem práce je, v porovnání s politickým systémem národního státu, definovat a interpretovat demokratický deficit Evropské unie.

Postup práce:

1. Prostudovat odbornou literaturu a vypracovat literární řešení týkající se historie, institucí, práva a procedur v Evropské unii.
2. Porovnat legislativní procedury, legitimitu, systém dělby moci a jiné aspekty vladnutí se systémem tradičního moderního státu.
3. Vypozorované neshody interpretovat ve prospěch nebo neprospěch sledovaného demokratického deficitu Evropské unie.
4. Provést sumarizační diskuzi a shrnutí výsledků s vlastním názorem na uvedenou problematiku.

Metody: Analýza odborné literatury, komparace, kritická analýza.

Rozsah práce: 40 - 55

Seznam odborné literatury:

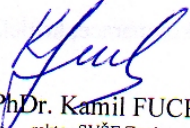
1. FIALA, Petr. *Evropský mezičas*. 2. Brno : Barrister & Principal, 2010. 208 s. ISBN 978-80-87029-99-2.
2. FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno : CDK, 2010. 805 s. ISBN 978-80-7325-223-6.
3. KÖNIG, Petr; LACINA, Lubor; PŘENOSIL, Jan. *Učebnice evropské integrace*. 2. Brno : Barrister & Principal, 2006. 404 s. ISBN 978-80-7364-044-6.
4. VAN SCHENDELEN, Rinius. *Jak lobbovat v Evropské unii : aneb Machiavelli v Bruselu*. 2004. Brno : Barrister & Principal, 2004. 356 s. ISBN 80-86598-75-6.

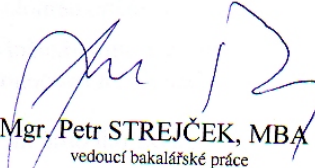
Datum zadání bakalářské práce: duben 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2012

Luděk HABR
autor

Prof. PhDr. Kamil FUCHS, CSc.
rektor SVŠE Znojmo

Mgr. Petr STREJČEK, MBA
vedoucí bakalářské práce

ABSTRAKT

V rámci této práce budu provádět komparaci Evropské unie s politickým systémem národního státu a ve vyzorovaných neshodách tak definovat demokratický deficit Evropské unie. V první části uvedu historický vývoj Společenství jeho práv, procedur a institucí.

V praktické části budu porovnávat legislativní procedury, systém dělby moci a jiné aspekty vládnutí Evropské unie se systémem tradičního moderního státu.

V závěru provedu sumarizační diskuzi, shrnutí vyzorovaných výsledků a interpretuji tak sledovaný demokratický deficit v politickém systému Evropské unie .

Klíčová slova: Evropská unie, národní stát, demokratický deficit, demokracie

ABSTRACT

In this work I will perform a comparison of the European Union with the political system of the nation state and the observational contradictions to define the democratic deficit of the European Union. In the first part I will give the historical development of the Community's rights, procedures and institutions.

In the practical part I will compare the legislative procedure, the system of separation of powers and other aspects of governance of the European Union and the traditional system of the modern state.

Finally I will make a summarizing discussion, a summary of observational results and interpret viewed as the democratic deficit in the political system of the European Union.

Keywords: European Union, The nation state, democratic deficit, democracy

OBSAH

1	ÚVOD	9
2	CÍLE A METODIKA	10
3	TEORETICKÁ ČÁST	11
3.1	Demokracie	11
3.1.1	Aristotelův pohled na demokracii	12
3.1.2	Pojetí demokracie v novodobé politice.....	12
3.2	Evropská Unie	14
3.2.1	Základní informace o EU	14
3.2.2	Historie evropské integrace	14
3.2.3	Transformace z ES na EU	16
3.3	Demokratický deficit	18
3.3.1	Pojem demokratický deficit	18
3.3.2	Demokratický deficit v Evropské unii.....	18
3.4	Politický systém	20
3.4.1	Politický systém podle Eastona.....	20
3.4.2	Politické systémy ve světě	21
4	PRAKTICKÁ ČÁST	23
4.1	Evropská komise a vláda národního státu	23
4.1.1	Evropská komise.....	23
4.1.2	Složení Komise – Předseda Komise.....	24
4.1.3	Kolegium komisařů	25
4.1.4	Komparace Evropské komise a vlády NS	25
4.2	Evropský parlament a parlament národního státu	29
4.2.1	Evropský parlament	29
4.2.2	Základní pravomoci.....	29
4.2.3	Poslanci Evropského parlamentu.....	30
4.2.4	Komparace EP a Parlamentu NS.....	32
4.3	Rada Evropské unie	34
4.3.1	Složení Rady.....	34
4.3.2	Zhodnocení Rady Evropské unie	36
4.4	Evropský lid a evropské volby	38

4.4.1	Evropský lid.....	38
4.4.2	Evropské volby nebo volby do EP?.....	39
4.4.3	Volební účast, strategie a důsledky	40
4.4.4	Rozdělení 22 mandátů ČR.....	42
5	DISKUZE	44
6	ZÁVĚR	47
7	SEZNAM GRAFŮ	48
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	49
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
	PŘÍLOHY	53

1 ÚVOD

Demokracie je v současné době obecně považována za nejlepší možný způsob řízení státu. Spojení dvou řeckých slov $\delta\eta\mu\omicron\varsigma$ (demos) a $\kappa\rho\alpha\tau\epsilon\iota\nu$ (kratein) znamenajících vládu lidu, vyvolávají mylnou a utopickou představu, že masa občanů rozhoduje sama přímo o veřejných financích nebo o zahraniční politice. Proto se používá nepřímá, nebo-li reprezentativní demokracie, kde lid předá vládu nad nimi samými voleným zástupcům. A tím vzniká malá skupina lidí, majících moc na veřejném rozhodování. Naštěstí je tato menšina pod velkým kontrolním dohledem, a proto nemůže rozhodovat čistě ve svůj prospěch. Na druhé straně zde jsou velmi bohatí a vlivní lidé, jenž chtějí, aby naplňování jejich zájmu bylo veřejným zájmem a z důvodů veřejné kontroly se nechtějí podílet na utváření moci. A proto lze říci, že moderní demokracie je oligarchií s plutokratickou povahou; držitelé výrobních prostředků, boháči, finančníci vykonávají, přímo nebo nepřímo, vliv na ty, kdo řídí veřejné záležitosti.

Tímto vzniká v demokratickém systému trhlina tzv. deficit, to znamená, že demokracie již není zcela demokratická, ale nacházejí se v ní prvky, jenž popírají samo pojetí demokracie. Hovoříme-li o deficitu v souvislosti s moderním státem, pak je zcela logické, že se tento deficit přenese i do politického systému samotné Evropské unie.

Evropskou unii dnes tvoří 27 suverénních států se svojí vlastní historií, sociálně-kulturní mentalitou obyvatel a rozdílnou ekonomickou politikou. Evropská unie během své existence prošla mnoha významnými milníky; z uskupení, které mělo chránit členské státy před vyvoláním válečného konfliktu na jejich území, až na velmi propracovanou hospodářsko-ekonomicko-politickou strukturu, ve které se zaručují demokratické podmínky pro obyvatele, jednotný vnitřní trh a také svobodný pohyb jak osob, tak služeb, majetku a kapitálu.

2 CÍLE A METODIKA

Ke zpracování této bakalářské práce mě vedl zájem o politické dění na úrovni moderního národního státu a srovnání na poli Evropské unie. Cílem práce bude komparace hlavních legislativních a exekutivních institucí obou zvolených politických zřízení a interpretovat tím ve prospěch nebo neprospěch hypotézu: „Evropská unie trpí demokratickým deficitem.“

V teoretické části se budu zabývat teorií a vývojem demokracie v období antického Řecka, až po moderní společnost. V další kapitole uvedu vývoj počátků Evropského společenství, jeho historické a legislativní změny po současnou strukturu Evropské unie. V další části se budu zabývat tíženým demokratickým deficitem, jeho uchopením jak v teoretické rovině, tak i praktickou ukázkou z prostředí Evropské unie. V neposlední řadě se budu zabývat pojmem politického systému.

Uvedenou hypotézu se pokusím provázat komparací vybraných institucí moderního státu a Evropské unie jako jsou:

- Evropská komise a vláda národního státu
- Evropský parlament a parlament národního státu
- Rada EU
- Termíny jako jsou evropský lid, evropské volby a jazyky

V závěru provedu sumarizační diskuzi a shrnutí výsledovaných výsledků s vlastním názorem na uvedenou problematiku.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Demokracie

„Vládnutí v demokracii by bylo výrazně snazší, kdyby člověk nemusel vždy znovu zvítězit ve volbách.“ Georges Clemenceau

Pojem demokracie pochází již ze starého Řecka a to z období vytváření prvních obcí v 6. a 5. století př. n. l. Demokracie (řecky δημοκρατία - *vláda lidu*, původně z řeckého δῆμος - (*demos*), lid a κρατειν - (*kratein*), vládnout).

Tato první známá antická demokracie se nazývala „přímá demokracie“, znamená to, že lid vykonával státní moc přímo, a to rozhodnutím nebo, vyslovil-li svoji vůli, referendem. Ovšem ne každý občan v demokratickém uskupení měl právo o něčem rozhodovat. Toto právo se vztahovalo jen na svobodné muže s občanstvím onoho městského státu, ve kterém žili. Ostatní lidé, jako byli ženy, cizinci či otroci, žádným demokratickým či občanským právem nedisponovali.

Forma dnešní demokracie se nazývá zastupitelská (nepřímá). Zde si svobodní občané volí své zástupce, aby oni za ně vykonávali státní moc. Právo podílení se na státní moci a to buď tím, že dá svůj hlas onomu kandidátovi na volenou pozici a nebo tím, že on sám je tím kandidátem, má každý občan demokratické země dle jejich platných právních předpisů. Kritériem bývá státní občanství, věk a svéprávnost občana.

Mezi hlavní znaky dnešní demokracie se řadí:

- Lid je držitelem politické moci.
- Volby jsou svobodné a periodicky se opakují.
- Délka politického období je neměnitelná a vykonavatel politické vůle má po svém skončení období povinnost předat tuto funkci následníkovi.
- Politické menšiny a jednotlivci nejsou perzekuováni, ale ochraňováni, je zajištěno lidských práv.

3.1.1 Aristotelův pohled na demokracii

Aristoteles ze Stageiry byl jedním z největších filosofů a myslitelů antického Řecka. Byl žákem Platóna a podobně jako on i Aristoteles nahlížel na demokracii jako na velmi špatnou a nezdravou formu vlády.

Ve své klasifikaci státních zřízení přirovnává demokracii k oligarchii, kde malá skupinka nejbohatších lidí vládne zcela dle jejich vůle. Pojem demokracie nazývá zcela nedůstojným označením vládnutí bez jakýchkoli zákonů či práva. Na vládě se nepodílejí myslitelé, vědci, nýbrž lidé kolem panovníka a to vytváří velké rozdíly mezi hrstkou bohatých občanů a utlačovanou většinou chudých lidí, kteří ani nedisponují svými občanskými právy.

V demokracii tedy vládne větší počet jedinců, avšak pouze pro svůj prospěch.

Dle Aristotela je tou nejlepší a nejprospěšnější formou státního zřízení tzv. „politeia“. V politeii také vládne větší skupina lidí, ale na rozdíl od demokracie zde jde o prospěch všech občanů (Aristotle, Gillies, 1797, s.288).

3.1.2 Pojetí demokracie v novodobé politice

V současné době se v Evropě demokracie rozděluje na ty země, které mají dlouholetou a „vyspělou“ zkušenost s demokracií a na postkomunistické země střední Evropy. Západní země s několika desetiletou zkušeností s demokracií se domnívají, že státy ve střední Evropě, kterou tvoří suverénní demokratické státy, jsou ve vnímání demokracie ještě velmi zaostalé a nadřazují svoje zájmy nad zájmy celého společenství. Mezi tyto poznámky o demokratické „nezkušenosti“ a nerozvinutosti se lze dočíst prakticky denně. Jako příklad lze uvést nepřipravenost Slovenska jakožto nové země EU na půjčku krachujícímu Řecku, nebo když jiné nové země EU mají výhrady k návrhu ústavní smlouvy, nejsou ochotny přebírat nástroje a postupy vytvořené evropskými institucemi pro chod země.

Ovšem toto jsou pouze tvrzení doléhající sem ze západních zemí. Kvalitu demokracie nelze nijak srovnávat, měřit či analyzovat. Ani delší uchopování demokratického vývoje ji ještě nečiní rezistentní vůči všem, hlavně vnitřnímu ohrožení. Mezi nejviditelnější ukázkou neschopnosti řešení problému lze uvést příklad

severoírského konfliktu. Zde je velmi dobře možno vyzorovat, že ani nejstarší evropská demokracie není natolik dokonalá, aby dokázala na svém území nenásilnou cestou vyřešit dlouhotrvající konflikt (Fiala, 2010, s.41).

V demokratické společnosti je zcela zásadním právem svoboda projevu a slova. Proto se nemůžeme divit masmediím, chytajícím se každé senzace za vyšším počtem prodaných výtisků nebo pro vyšší sledovanost, že nám ukazují svět a tedy i politiku jako jedno velké divadlo. Zábava, popkultura a lascivita prodává, proto nám média zobrazují svět politiky jako nekonečnou studnici grotesek, hádek, ponižování a osočování ostatních členů dříve tak váženého a uctívaného povolání, jakou politika vždy byla. A proto se ani nemůžeme divit, že klesá zájem schopných a inteligentních lidí o toto povolání. Nikdo z těchto lidí nechce ztratit své soukromí, obávat se, kdy se znelíbí občanům, neustále vnímat závist za své finanční ohodnocení a mnohé další aspekty snižující prestiž tohoto povolání.

Dalším rizikem v demokratické praxi je nesprávné pochopení smyslu slova. Demokracie není jen pouhým výčtem názoru většiny.

„Aby mohla demokracie fungovat, musí většina společnosti akceptovat axiom určitý typ hodnot, o nichž se nehlasuje, ale jež jsou předpokladem i podmínkou demokratické společnosti.“(Fiala, 2010, s.69)

Tyto mylné představy už v minulosti vedly ke špatným koncům jako např. nacismus v Německu, nebo komunismus v Československu. Demokracie je víc než jen pouhý procentuální názor většiny, jde zde především o politickou kulturu a sdílení hodnotového řádu(Fiala, 2010, s.68).

3.2 Evropská Unie

3.2.1 Základní informace o EU

EU je ekonomická a politická unie a v současnosti ji tvoří 27 států Evropy (23 úředních jazyků).

EU vzniká smlouvou o Evropské unii tzv. „Maastrichtskou smlouvou“ podepsanou dne 7. února 1992 v Maastrichtu. V platnost vstoupila 1. listopadu 1993.

Rozloha EU je 4 325 675 km² a počet obyvatel se uvádí na 502 519 978 obyvatel (Eurostat, 2011).

Měna se nazývá Euro (EUR, €); 1Euro = 100 centů. Zavedení společné měny v bezhotovostním styku bylo 1. 1. 1999. V hotovostní podobě bylo euro zavedeno až 1. 1. 2002.

Evropská vlajka se skládá se zlatého kruhu dvanácti hvězd na modrém podkladu. Vlajka má symbolizovat jednotu a identitu evropského lidu. Zlatý kruh dvanácti hvězd má představovat ucelenost, solidaritu mezi členskými státy. Počet hvězd nezobrazuje počet členských států, ani jen ty největší a nejsilnější hráče, nýbrž symbolické číslo, jenž představuje dokonalost, jednotu a ucelenost.

V roce 1972 schválila Rada Evropy jako svoji hymnu závěrečnou větu *Deváté symfonie – Óda na radost* od Ludvíka van Beethovena z roku 1823. Hymna vyjadřuje evropské ideály solidarity, svobody a společné sdílené hodnoty (Placák, 2011).

Motto EU zní: „*United in diversity - Jednotná v rozmanitosti.*“

3.2.2 Historie evropské integrace

Pokoušíme-li se uchopit myšlenku sjednocené Evropy tak, jak ji známe ze současnosti, můžeme se mylně domnívat, že jde o ideu starou jen pár desetiletí. „*Exkurz do dějin evropské integrace však můžeme začít již mnohem dříve, protože snaha spojovat různá evropská území je stará jako historie samotného osídlování*

Evropy. Povětšinou však šlo o projevy touhy nejrůznějších vládců či kmenů po větším území a moci než spíše o ušlechtilé pokusy sblížit evropské národy za účelem vzájemné spolupráce a bezpečnosti.“ (König, Lacina, Přenosil, 2007, s.15).

Pro přiblížení uvádím stručný přehled snah o evropskou integraci až do její dnešní podoby.

800 – Karel Veliký – snaha opětovné vytvoření Římské říše.

1306 – Pierre Dubios – francouzský diplomat, teorie „Křesťanské republiky“ s mezinárodním soudním dvorem.

1462 – Jiří z Poděbrad – český král, vytvoření evropské konfederace proti Turkům.

1693 – William Penn – anglický kvakerský vůdce, navrhl ustanovení Evropského parlamentu.

1795 – Immanuel Kant – německý filosof, navrhoval přijetí evropské ústavy, vytvoření federace.

1814 – Henri de Saint-Simon – francouzský socialista, vytvoření politické a ekonomické unie v rámci Spojených států evropských.

1924 – Édouard Herriot – francouzský ministerský předseda, po skončení 1. světové války vyzval k vytvoření Spojených států evropských.

1946 – Winston Churchill – ministerský předseda spojeného království, projevy o vybudování institucionální podoby společné Evropy, která by umožnila jejím občanům žít v bezpečí, svobodě a míru.

1948 – Marshallův plán – pomoc zničené Evropě po 2. světové válce s cílem boje proti „hladu, bídě, zoufalství a chaosu“. Dalším cílem bylo vytvoření evropské federace, definování nebezpečné sovětské rozpínavosti a vstup amerických firem na evropské trhy.

1949 – Rada Evropy (Council of Europe) – výsledek hnutí za společnou Evropu. Byla složena z ministrů zahraničí jednotlivých členských států a její pravomoci zůstaly pouze poradní. Na popud RE vzniká „Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.“

1950 – Schumanova deklarace – francouzský ministr zahraničí navrhl 9. května 1950 – Vytvoření společné výroby uhlí a oceli a také dosažení míru v Evropě.

1951 – Evropské společenství uhlí a oceli (EUSO)

1957 – Římské smlouvy (27. března 1957): Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom), tyto smlouvy vstoupily v platnost 1. ledna 1958.

1960 – Evropská zóna volného obchodu (EZVO)

1985 – Schengenská dohoda (14. června 1985) – zrušení hraničních kontrol osob mezi členskými státy ES a vytvoření jednotné vízové a azylové politiky.

1986 – Jednotný evropský akt (17. a 28. února 1986) – zaštitění volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu mezi členskými státy (König, Lacina, Přenosil, 2007, s.15-50).

3.2.3 Transformace z ES na EU

Stále se rozšiřující Evropské společenství již mělo zcela integrovanou ekonomickou sféru všech členských států v podobě mnoha institucí (ESUO, Euratom, EHS). Stále se však tyto instituce zaměřovaly na národní hospodářství jednotlivých členských států. Aby se mohl proces integrace i nadále rozvíjet, bylo nutné z pouhého společenství demokratických států, které usilovaly o velmi úzkou spolupráci v oblasti hospodářství a všeobecné prosperity, vytvořit nejen ekonomickou, ale také politickou unii, ve které se bude rozvíjet společná zahraniční a bezpečnostní politika a v užší spolupráci také policejní a justiční politika (Fiala, 2010, s.24).

Smlouva o Evropské unii tzv. „Maastrichtská smlouva“ podepsaná 7. února 1992 v Maastrichtu. V platnost vstoupila 1. listopadu 1993. Zavádí nový pojem Evropská unie a vytváří seskupení jednak toho, co již bylo do té doby v evropském společenství vytvořeno a navíc přibyla Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) a Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (SSVV), která navazuje na Schengenskou dohodu. Celá tato struktura se nazývá jako tzv. „Maastrichtský chrám“ (König, Lacina, Přenosil, 2007, s.62).

Dokumentem, který doplňoval Smlouvu o EU, se stala 2. října 1997 Amsterdamská smlouva, ve které se členské státy dohodly na tom, že se nejpozději rok předtím, než počet členských států přesáhne dvacítku dohodnou a svolají schůzi, ve které budou probírat fungování a složení evropských institucí. Dalším bodem této smlouvy bylo

doplnění cílů EU o bezpečnost, právo, svobodu, potírání zločinnosti a vymezení společné obrany (König, Lacina, Přenosil, 2007, s.73).

Ministři zahraničních věcí zemí EU podepsali 26. února 2001 třinácti člankový revizní dokument o ustanovení pravomocí a složení evropských orgánů zvaný Smlouva z Nice. V této smlouvě byly ustanoveny úpravy v mechanismech evropských orgánů, které měly připravit pro EU podmínky pro její rozšíření. V souvislosti s rozšířením EU byl ustanoven maximální počet křesel v evropském parlamentu. Smlouva z Nice dále založila novou instituci nazývanou se Eurojust, která má zajistit lepší spolupráci mezi policií a soudnictvím v členských zemích (Fiala, Pitrová, 2010, s. 169).

Od roku 1993, kdy vyšla v platnost Maastrichtská smlouva, až do 1. prosince 2009, když byla ratifikována všemi členskými zeměmi, vstupuje v platnost Lisabonská smlouva a tím EU získává velmi diskutovanou právní subjektivitu, čímž se tudíž fakticky ruší zavedená pilířová struktura. Tento právní akt značně posiluje vyjednávací pozici EU na celosvětové úrovni. Evropská rada tak může volit svého předsedu a to nejvýše na 5 let a tím zajistí zviditelnění a soudržnost všech činností EU. V textu smlouvy se také zavádí možnost, že každý členský stát má právo z Unie vystoupit. Lisabonská smlouva posiluje demokratickou legitimitu EU upevnováním jejích základních hodnot a současně s tím stanovuje co EU může dělat a co naopak nemůže. Smlouva také reaguje na aktuální problémy jakožto bezpečnost, udržitelný rozvoj a změny klimatu. Součástí smlouvy je listina základních práv občanů EU (Lisabonská smlouva, 2010).

3.3 Demokratický deficit

3.3.1 Pojem demokratický deficit

Neoddělitelným pojmem v rámci Evropské unie se stal tzv. „demokratický deficit“. Toto spojení dvou zcela protikladných slov poukazuje na složitost rozhodování, které se v demokratické Unii používá, a které je běžnému občanovi natolik vzdáleno, že pozbývá svoji demokratičnost a její hodnoty zcela pozbývá. To, že tento pojem není jen nahodilým výmyslem euroskeptiků za posledních pár let, dokládá fakt o tom, že už při přípravě Amsterdamské smlouvy (platné od 2. října 1997) se její tvůrci obávali, že se Unie začíná vymykat demokratické kontrole. Ve smlouvě bylo předpokládáno utvoření užší Unie mezi občany členských států a také pravidelnost podávání informací od Evropského parlamentu směrem k parlamentům národním (Demokratický deficit, 2010).

„Dá se říct, že za demokratický deficit možno považovat nesplnění nebo nenaplnění určitých kritérií demokracie za předpokladu, že ostatní naplněna jsou.“ (Šebestík, 2009)

Tato kritéria by měla mít spíše dočasný charakter a mělo by být prioritní, pro každou vládnoucí elitu, tuto vadu na kráse co nejrychleji, ale zároveň nejefektivněji odstranit. Na druhou stranu se žádný politik nechce znelíbit svým stranickým představitelům tím, že by chtěl odstranit určité nedemokratické procesy a učinit tak politiku více transparentní. A proto nemá deficit žádného nepřítele a může se v klidu „usadit“ v evropské politice všedních dnů. Demokratický deficit je tak často opakován, přetřásán ve prospěch té či oné instituce, že se jeho obsah a výraz postupem času stává jen holou nic neříkající frází. Když se politice příliš nedaří a je bombardována dotazy novinářů, proč se s určitým problémem něco neudělá, tu přijde spásná myšlenka, že vůle politiků je velká ale demokratický deficit ji pohřbil (Šebestík, 2009).

3.3.2 Demokratický deficit v Evropské unii

Mezi nejzásadnější „hnací motor“ zastánců tvrzení, že Unie není ten nedokonalejší a nejdemokratičtější orgán celé lidské společnosti, je faktické rozložení dělby moci

v EU. Rada Evropské unie (složena ze členů národních vlád) a Evropská komise (členové jmenovaní vládami členských států) jsou exekutivní formou moci a dvě nejdůležitější instituce při rozhodování EU. Legislativu EU tvoří Evropský parlament, ve kterém neexistují žádné evropské politické strany, jenž by se svým politickým programem lákaly co nejvíce voličů a získaly kýžená „křesla“. Zvolený poslanec získá svůj mandát na základě svého výběru strany ve volbách do EP, přičemž si ani žádnou konkrétní politiku nevybírá. EP je složen převážně ze socialistů a lidovců, protože jeho funkce je zcela odlišná od parlamentů národních států. Proto je EP příliš slabý a jeho poslanci nemají ani žádnou legislativní iniciativu (Zenker, 2010).

Dalším charakteristickým argumentem od demokratické deficitu je absence démosu. Sama definice demokracie démos a kratein jako vláda lidu je klíčovým prvkem celého pojmu. Evropský lid je pouze uměle shora vytvořený mýtus, sloužící ke statistickému zpracování. Jsou to pouhé soubory obyvatel všech členských států, nemající žádné společné vlastnosti ani kulturu, ekonomické či sociální znaky. Dobrým příkladem může být od poloviny 80. let určená evropská hymna. Při takto uměle vytvořené struktuře se nemůžeme divit, že 99 % obyvatelstva EU nezná hymnu a hlavně ji ani nepovažuje za symbol evropských hodnot (Břicháček, 2006).

3.4 Politický systém

Základním posláním politického systému je tvorba takových hodnot, které jsou přijímány a respektovány většinou členů společnosti. Stavebním kamenem všech společností je občan. Občan má právo se podílet na utváření společenských hodnot a výběrů kandidátů, kteří budou hájit zájmy občanů na legislativní úrovni. Současný politický systém se charakterizuje jako souhrn politických institucí ve společnosti, mezilidských vztahů a tvorby celospolečensky relevantní politické vůle.

Politické systémy mají trojdimenzí strukturu:

- Institucionální struktura – zahrnuje stát, politické strany a zájmové organizace.
- Normativní struktura – vnitřní řízení politického systému.
- funkcionální struktura – vnější proces fungování politických systémů a vztahů mezi jednotlivými institucemi.

3.4.1 Politický systém podle Eastona

Kanadský politolog působící na americké univerzitě v Kalifornii David Easton definuje politický systém:

„Politický systém je struktura hodnot, norem, pozic, rolí, institucí a procesů, které zpracovávají podněty, které do něj na vstupu vcházejí jako požadavky a podpory okolí a na výstupu jej opouštějí jako rozhodnutí a řešení. I neřešení požadavků je výstupem politického systému. Politický systém jsou interakce, prostřednictvím nichž se ve společnosti autoritativně rozdělují hodnoty.“

David Easton

Easton definuje dva základní subsystemy v systému politickém:

- Členské systémy – všechny vztahy a vazby členů společností, kteří si souvědomi ke členství v politických, zájmových stranách a odborech.

- Analytické systémy – přesně specifikované vztahy a vazby, do nichž jedinci vstupují v určitém konkrétním okamžiku, např. v době voleb, aniž by tento vztah byl pro ně vztahem trvalým.

Easton zařazuje do obecné terminologie politické socializace 5 termínů tvořících uzavřenou strukturu. Termíny jsou vstup, centrum, výstup, zpětná vazba a informace (Univerzita Palackého, 2011).

Vstupy (input) jsou základní požadavky, žádosti občanů směřující k politickým autoritám, a také podpora a úcta v daný politický systém. V demokratických systémech se získává podpora veřejnosti naplňováním jejich požadavků, avšak tyto požadavky musí být v ekonomických a společenských mezích.

Výstupy (output) jsou konkrétní politiky, které vlády dané země uskutečňují.

Zpětná vazba (*feedback*) je existenční nutností pro správné fungování mezi výstupy a vstupy. Je to informační tok poskytující politickému systému zprávy a údaje o tom, jak byla jednotlivá rozhodnutí přijata společností. Pro celkovou stabilitu celého systému je nutno vytvořit stabilní legislativní systém (Števko, 2010).

3.4.2 Politické systémy ve světě

Z hlediska historického a kulturního vývoje jednotlivých společností se dá politický systém rozdělit na několik typů (Lňenička, 2011).

- Současné „tradiční“ politické systémy – tradiční politické struktury (např. Saudská Arábie, Maroko a Nepál).
- Statické oligarchie – světská vláda moci jednotlivce nebo malé skupiny opřené o mocenské (např. Haiti 1957–1986).
- „Modernizační“ oligarchie – cílem je modernizace (např. Brazílie 1964–1985.)
- „Pretoriánský“ systém – nízký stupeň institucionalizace a nestabilita (např. Sýrie, Irák, Uganda).
- Mobilizační systém – prosazování hospodářského a sociálního pokroku pragmatickou formou (např. Čína, Severní Korea, Vietnam, Kuba).
- Výchovné demokracie – proces při dodržování demokratických práv (např. Keňa, Senegal).

- Fašistické systémy – antidemokratická struktura vlády postavená na vůdcovství, totalitním státním aparátu a regulaci společnosti (např. Německo 1933–1945, Itálie 1922–1943).
- Komunistický systém – ovládnutí a politická regulace všech oblastí života společnosti (např. ČSR 1948–1989).
- Systém parlamentní demokracie – novodobá forma společenského pořádku, dodržování lidských práv a institutu právního státu (např. Německo, Francie, Švýcarsko, Kanada, USA).
- Politické systémy budoucnosti – mohou teprve vzniknout působením politických sil v prostoru.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

V předchozím textu jsem uvedl historický základ demokracie a její pojetí v novodobé formě vládnutí. Bylo vysvětleno, co znamená pojem demokratický deficit a jeho uchopení v institucionálně-politickém systému Evropské unie. Další kapitola se zabírala předešlými historickými pokusy o sjednocení Evropy a na závěr byl uveden politický systém v novodobé historii lidstva. Cílem práce je interpretovat demokratický deficit v politickém systému EU. Tuto komparaci budu provádět v následující praktické části, kde se převážně zaměřím na tři nejdůležitější orgány EU na jejich legislativní proceduru a dělbu moci, s dělbou moci v systému národního státu. Poslední kapitola bude věnována kontroverzním heslům jako jsou Evropský lid a Evropské volby.

4.1 Evropská komise a vláda národního státu

4.1.1 Evropská komise

Evropská komise, označovaná jako „hnací motor“ EU nebo jako „strážkyně smluv“, je vrcholnou stálou nadnárodní institucí, která je nezávislá na ostatních unijních státech, jejímž hlavním úkolem je bránit a zastávat celoevropské zájmy. S ohledem na tento fakt nesmí Komise přijímat takové rozhodnutí, jenž by upřednostňovalo jeden či více unijních států před ostatními. K tomu, aby měla Komise stálý dohled a kontrolu nad všemi otázkami řešenými EU, disponuje největším administrativním a expertním aparátem celé unijní byrokratické mašinerie. O velikosti celého komisního aparátu přispívá i fakt, že sídlí v několika sídlech. Převážná část Komise sídlí v Bruselu ovšem některé její složky se nacházejí v Lucemburku (Zbiral, 2007, s. 93).

Termín Evropská komise se dá vyjádřit třemi významy. V prvním nejzákladnějším významu jde o kolegium komisařů. Tento termín se dá také pochopit jako technicko-profesní potenciál celého úřadu. A v neposlední řadě termín zahrnuje veškerou administrativní soustavu a právně poradenský servis toho aparátu (Fiala, Pitrová, 2010, s. 255).

Komise plní čtyři hlavní funkce:

- Monopolní funkce na předkládání návrhů nových právních norem.
- Jako „strážkyně smluv“ dohlíží na jejich plnění a správném aplikování v jednotlivých členských státech, hlavním úkolem je zajistit volný pohyb služeb, osob, kapitálu a zboží.
- Je výkonným orgánem, drží hlavní úlohu v rozpočtové politice EU, kdy po jeho schválení je zodpovědná za jeho implementaci.
- Jménem členských států řídí a vyjednává mezinárodní smlouvy

(König, Lacina, Přenosil, 2007, s. 137).

4.1.2 Složení Komise – Předseda Komise

Dříve než se začneme věnovat složení Komise, chtěl bych citovat část Článku 9d z „HLAVY III USTANOVENÍ O ORGÁNECH“ z Úředního věstníku EU C306/19 z 17. 12. 2007 Lisabonské smlouvy: „Členové Komise jsou vybíráni podle celkové způsobilosti a evropanství z osob, které poskytují veškeré záruky nezávislosti“ (Úřední věstník Evropské unie).

Evropská komise je jmenována a sestavována každých pět let, vždy během šesti měsíců od zvolení Evropského parlamentu. Mezi nejvýznamnější pozice EU je funkce předsedy Komise - *primus inter pares*. Současným předsedou Komise je portugalský politik José Manuel Durão Barroso. Nominace na kandidáta na předsedu Komise je zcela v rukou všech zúčastněných států a není nikterak omezena. Avšak navrhovaný kandidát musí být silnou uvědomělou osobností a musí si být plně vědom zodpovědnosti z této funkce plynoucí. Velkou roli v navrhování nového kandidáta hraje také odstupující předseda, který může mít velké slovo a jeho doporučení bývá klíčové. Při volbě předsedy je důležité také jeho politická příslušnost, protože tato politická náhlost k určitým stranám bude mít velký vliv na rozhodování celé Komise a s tím spojeného integračního procesu. Podle článku 217 ze Smlouvy z Nice se předseda Komise volí kvalifikovanou většinou všech členských států. Takto zvolený předseda musí být ještě potvrzen Evropským parlamentem, než je uveden do své funkce. Pokud Parlament nebude ochoten jej schválit, musí členské země navrhnout jinou osobu pro vykonávání této funkce. Článek 217 také hovoří o

pravomoci předsedy Komise, rozdělovat různé resorty jednotlivým komisařům, nebo strukturu celé komise kdykoli během svého funkčního období změnit. Zpravidla se tomu děje tak, že Předseda přihlíží na národní zájmy a přání členských zemí a podle toho rozděluje kompetence jednotlivým komisařům (Fiala, Pitrová, 2010, s.278).

4.1.3 Kolegium komisařů

Každá členská země má svrchované právo vybrat ze svých řad osobu, která bude reprezentovat zájmy Společenství, nikoli však národně politické myšlenky a cíle své země. V Protokolu o rozšíření Evropské unie, jenž byl přiložen ke Smlouvě v Nice je uvedeno, že se Komise skládá z jednoho státního příslušníka daného členského státu, Dále je uvedeno, jakmile dosáhne EU 27 členů, bude počet členů Komise nižší, než počet členských států. O spravedlivé rozvržení státních příslušníků Komise se stará rovnoměrná rotace. Od 1. ledna 2007 má Komise 27 členů. Jak bylo řečeno již v předchozím textu, Komise jako celek musí být schválena Evropským parlamentem. Komisaři nesmí během své funkce žádné jiné povolání a nesmí být zainteresováni v politice jejich státu. Na druhou stranu komisaři udržují vazby se svoji mateřskou zemí a získávají tak potřebné informace a zpětnou vazbu o projednávaných problémech a jejich řešení. Tato činnost, by měla být prováděna v rozumných mezích tak, aby národní zájmy dané země nepředčily zájmy celého Společenství. Administrativní aparát komisařů pověřených řízením jednotlivých resortů se nazývá generální ředitelství (DG – Directorate General). DG připomíná vládní úřady a je také členěno na několik ředitelství a poradenského servisu. Na žádost Předsedy Komise a jejím potvrzení plénem se musí komisař bezpodmínečně vzdát svého úřadu. (Zbiral, 2007, s. 95-101).

4.1.4 Komparace Evropské komise a vlády NS

Komise je podle svého profilu a personálního obsazení chápána jako exekutivní orgán celého společenství. Pro vyvrácení nebo potvrzení faktu o demokratickém deficitu v EU je namístě provést komparaci Evropské komise a Vlády národního státu jako dvou hlavních zastupitelů exekutivy.

Výkonná moc národního státu nebo-li exekutiva je organizační složkou státu jejíž hlavní funkce je každodenní řízení a správa státu. V této své činnosti je podřízena moci zákonodárné (legislativě) a nemá pravomoc vydávat originární normativní právní akty. Může vydávat pouze individuální právní akty, které podléhají kontrole nezávislé moci soudní nebo-li justici (Exekutiva, 2006).

V legislativní činnosti hraje Evropská komise na rozdíl od vlády národního státu zcela odlišnou roli. Hlavní náplň Komise je v přípravě a formování legislativních návrhů, které jsou následně schvalovány a přijímány v Radě a Evropském parlamentu. Tato exkluzivita je součástí I. pilíře v zakládací Smlouvě o EU (Maastrichtská smlouva) jiným názvem jde o tzv. iniciační monopol. Rada EU a Evropský parlament mají také právo podávat legislativní návrhy Komisi, avšak ta nemá povinnost tyto návrhy přijmou či snad projednat, ale pouze je musí z vyjednaných zásad brát v úvahu. Legislativní iniciace při podání návrhu pro Komisy není konečný proces. Dokud předložený návrh není schválen při závěrečném hlasování, má Komise právo jej jakkoli měnit, upravit či dokonce stáhnout. Dokonce i po jeho schválení a implementace legislativního procesu jej Komise kontroluje (Zbiral, 2007, s. 111).

Přestože je komise interpretována jako exekutivní orgán Společenství, jsou její pravomoci značně omezené.

„Na základě smluv je Komise zmocněna provádět politiku volné soutěže, spravovat oblast technologií a má kompetence v otázkách kartelových dohod včetně kontroly a realizace případných sankcí“ (Fiala, Pitrová, 2010, s. 303).

V neposlední řadě má Komise významné pravomoci v oblasti sestavování a řízení rozpočtu celého Společenství. Díky svému vlivu je schopna ovlivňovat politiku ve vybraných oblastech jako je zemědělství, regionální rozvoj a mnohé další.

Vláda národního státu na příkladu České republiky má 14 resortů (ministerstev). Každý z těchto resortů má své vlastní pole působnosti v oblasti fungování a řádného chodu státu. Vývoj těchto resortů se postupem doby měnil, vytvářely se nové a rušily se již zaběhlé. Takže počet resortů není nijak stanoven a může se stát, že jejich počet se v budoucnu bude měnit i nadále. Naproti tomu počet resortů v EU je roven počtu komisařů, tudíž 27 (26 resortů + pozice Předsedy). Tyto evropské resorty

nejdou vytvářeny podle strategických záměrů státu, ale podle zájmů jednotlivých členských států. Tudíž lze říci, že resorty mohou být neefektivní a neplnit tak všechny stránky v řízení státu jako resorty vlády NS.

Jako nejvyšší funkcionář a hlava státu je obecně považován prezident. Ten však nemusí být předseda vlády. Složení vlády NS se skládá z předsedy vlády, v EU je to Předseda komise, dále pak místo předsedů a ministrů (EU – komisaři). Na rozdíl od Evropské komise, která je jmenována během šesti měsíců od zvolení Evropského parlamentu, se vláda NS sestavuje bezprostředně po volbách do Poslanecké sněmovny a musí požádat o důvěru do 30 dnů. Vítězná strana nebo koalice z voleb má právo sestavit tuto vládu a jejího předsedu jmenuje prezident.

Z předchozího textu vyplývá, že do Evropské komise jsou jmenováni lidé, kteří jsou vybíráni na tzv. nejvyšší úrovni. Tedy se jedná o vrcholné politické představitele státu. A tím záhadným slovem „evropanství“ je zakotveno, že jen ten se silným proevropským cítěním a ideologií se může dostat do nejvyšších funkcí EU a prohlubovat tak nadále evropskou integraci. Všechny zákony a nařízeními se musí podřídit všechny členské státy, tudíž lze říci, že tato pozice může mít větší vliv na život ve Společenství než vlády členských států. A přitom na rozhodnutí o tom, kdo bude vést NS po dobu následujících 4 let, se mohou vyjádřit všichni právně způsobilí občané daného členského národního státu. Doba trvání jedné Evropské komise je sice značně podobná, a to 5 let, ovšem občané, mající občanství kteréhokoli z členských států, nemají v této volbě žádný hlas, mohou s tímto postupem své vlády pouze nesouhlasit.

Lisabonská smlouva zavedla nové ustanovení, které přináší novou formu účasti veřejnosti na svých návrhy, oslabit dosavadní monopol Komise a posílí se tak demokratický chod Společenství. Jenže výsledná podoba občanské iniciativy vede spíše ke skeptickým závěrům. Toto tvrzení podtrhuje podrobnější popis postupu občanské iniciativy. Nejprve je potřeba ustanovit výbor občanů a jmenovat kontaktní osoby. Iničiátoři musí pocházet nejméně z ¼ členských států (min 7 osob s bydlištěm nejméně v sedmi různých členských státech) . Po té musí požádat EK o registraci navrhované iniciativy. Komise má několik důvodů, ve kterých může iniciativu odmítnout. Mezi nejkontroverznější důvod patří odmítnutí z důvodu, že iniciativa

nespadá do kompetence Komise, nebo že je ve zjevném rozporu z hodnotami EU. Pokud nadme Komise výhrady, navrhovanou iniciativu zaregistruje. Předtím než mohou iniciátoři začít sbírat podpisy potřebují posvěcení všech svých členských států ke sběru dat. Jakmile je systém potvrzen příslušným orgánem členského států mohou iniciátoři začít sbírat podpisy. Podpisů musí být nejméně 1 milion, a to alespoň z ¼ členských států (tedy ze 7) a pro každý stát je ustanoven nejmenší možný počet podpisů (pro ČR to je 16 500 podpisů). Na tento sběr mají pouhý jeden rok, což je cca 2 740 podpisů za jeden den. Pokud to iniciátoři stihnou do daného termínu, musí dát tyto podpisy k prověření příslušnému orgánu členského státu. Proběhne-li vše v pořádku předloží výbor občanů občanskou iniciativu Komisy. Evropská komise tuto iniciativu posoudí a rozhodne se zda ji přijme a navrhne jako příslušnou legislativní normu, nebo se jí vůbec nebude zaobírat. Občanská iniciativa připomíná spíše přísně byrokraticky řízenou petici, která je celou dobu kontrolována Komisí a její podpora ze strany občanů nemusí být vyslyšena. Evropská komise si svoje právo na legislativní iniciativu drží i nadále (Tomášek, 2011).

4.2 Evropský parlament a parlament národního státu

4.2.1 Evropský parlament

Počátek vzniku Evropského parlamentu se datuje k roku 1952, kdy tento orgán sestavený z výhradně členů parlamentu členských států, započal svůj vývoj. Parlament se stal přímo volenou institucí a postupem doby získal možnost spolurozhodovat po boku Rady. V legislativní oblasti působil Parlament jako čistě poradní orgán. Současný Evropský parlament je představován jako nadnárodní instituce, která společně s Komisí reprezentuje evropské zájmy (Fiala, Pitrová, 2010, s. 307).

Jako jediný orgán celého Společenství je Evropský parlament přímo volený všemi platnými voliči ve všech členských státech. Jeho jednání jsou veřejná, záznamy jsou zveřejňovány v Úředním věstníku Evropských společenství. Z důvodu své rozsáhlosti Parlament zasedá ve Štrasburku a Bruselu. Generální sekretariát však sídlí v Lucemburku. Komplikovanost při jednání není jen v neustálém cestování mezi těmito městy, ale také v množství jednacích jazyků. V dnešní době je počet úředních jazyků EU 23. Jsou to tyto: angličtina, bulharština, čeština, dánština, estonština, finština, francouzština, italština, irština (gaelština), litevština, lotyšština, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalská, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština a švédština. Jednací sály jsou díky tomu obklopeny tlumočnickým servisem (König, Lacina, Přenosil, 2007, s. 138).

4.2.2 Základní pravomoci

Společně s Radou se podílí na přijímání většiny legislativy procesem zvaným „spolurozhodování“. Tato procedura zahrnuje 2 až 3 čtení, při kterých může parlament vyjádřit podporu navrhované předloze, nebo povznést pozměňovací návrh. V poslední fázi musí dát Parlament konečný souhlas s navrhovaným právním předpisem. Možnost spolurozhodování, kde Parlament může ve větší míře ovlivnit vývoj právních předpisů celého Společenství, je omezená. Parlament nemůže tímto

jeho jediným legislativním procesem rozhodovat v oblastech jako daňová politika a výroční kontrola farmářských cen. Zde zaujímá pouze stanovisko.

Společně s Radou se Parlament dělí také o rozpočtovou pravomoc. Při sestavování rozpočtu vyjadřuje Parlament své politické priority a pro přípravné práce sestavil i Rozpočtový výbor. Konečný návrh rozpočtu podává Komise a Parlament společně s Radou jej projednávají ve dvou čteních (v rozmezí května a prosince). Pokud by byl rozpočet pro Parlament nepřijatelný má možnost jej zamítnout. Přijetím rozpočtu však pravomoc Evropskému parlamentu nekončí, rozpočet je nadále sledován, zda-li je dobře a účelně spravován. K tomu pomáhají Parlamentu zprávy od Evropského účetního dvoru a Evropského úřadu pro boj proti podvodům (OLAF). Ale i zde má Parlament omezený vliv na některé výdaje a v příjmové stránce mu chybí zcela.

V neposlední řadě má Parlament také svou kontrolní pravomoc, při níž usiluje o demokratický dohled nad všemi činnostmi celého Společenství. K tomuto účelu má právo zřizovat dočasné vyšetřovací výbory. Ke kontrole rozsáhlých podvodů zřídil Parlament také úřad OLAF. Parlament může také svým hlasováním vyslovit nedůvěru a tím fakticky rozpustit Evropskou komisi. (*Evropský parlament Informační kancelář v České republice, 2012*).

4.2.3 Poslanci Evropského parlamentu

Členové Evropského parlamentu jsou do svých funkcí voleni v přímých všeobecných volbách, které se pravidelně opakují každých pět let již od roku 1979. Ve většině členských států se volby konají na celostátní úrovni, někde jsou však rozděleny do několika obvodů. Každá členská země si určuje svůj volební systém, formu kandidátních listin, volební klauzuli a způsob sčítání hlasů, ale uplatňuje stejná základní demokratická pravidla: hlasovací právo od 18 let, rovnost mužů a žen a tajné hlasování. Výjimkou je Rakousko, kde mohou občané hlasovat již od 16 let. Také věkovou hranici pro pasivní volební právo si může každá členská země určit sama. Počet současných poslanců byl stanoven Lisabonskou smlouvou na 754 (753 plus předseda). Poslanecká křesla jsou rozdělena mezi jednotlivé členské státy tzv. sestupným způsobem. To znamená, že je určen maximální (98) a minimální (6) počet

křesel pro členské státy s ohledem na počet obyvatel. Tento systém je označen jako neproporcionální a relativně tak zvýhodňuje malé členské státy.

Řídícím a odpovědným orgánem Parlamentu je předsednictvo. V čele předsednictva je předseda, který formálně reprezentuje sněmovnu a jménem Evropského parlamentu formálně podepisuje schválený rozpočet a přijaté právní akty. Předsednictvo je v tajném hlasování voleno vždy na 2,5 roku, tj. poloviční doba než mandát poslance. Současný předseda je německý poslanec Martin Schulz. Předsednictvo nadále tvoří dalších 14 místopředsedů a 5 kvestorů, kteří ovšem nemají hlasovací právo, jen poradní hlas (Fiala, Pítrová, 2010, s. 341).

Zvolení poslanci do Evropského parlamentu se v něm neseskupují na principech národních bází, ale vytvářejí jednotlivé nadnárodní frakce dle svých politických idejí, zájmů a cílů. Každá frakce však musí splňovat podmínku, že jejími členy jsou poslanci reprezentující alespoň 1/5 členských států a jejichž minimální počet je 19. Současný počet těchto frakcí je 7 plus jedna, která zahrnuje nezařazené poslance. Každý poslanec může být také členem některého z 20 stálých výborů, kde se specializují na zahraničněpolitické, hospodářské, rozvojové, právní či jiné oblasti. Parlament může vedle stálých výborů zřizovat také dočasné výbory a vyšetřovací výbory. Poslanci Evropského parlamentu mají jednotný statut platný ve všech zemích Společenství. Tento statut europoslance jim v první řadě umožňuje odstranit platové rozdíly a zavádí rovné platové podmínky (Evropský parlament Informační kancelář v České republice).

Politické skupiny (frakce) v 7. volebním období a počet mandátů:

- Skupina Evropské lidové strany – EPP (271),
- Skupina progresivní aliance socialistů a demokratů v EP– S&D (190),
- Skupina liberálů a demokratů pro Evropu – ALDE (85),
- Skupina Zelených/Evropské svobodné aliance – GREEN/EFA (58),
- Evropská konzervativní a reformní skupina – ECR (52),
- Skupina konfederace Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice – GUE/NGL (34),
- Evropa Svobody a Demokracie – EFD (34),

- Nezařazení poslanci – NI (30).

4.2.4 Komparace EP a Parlamentu NS

Parlament NS (jinými názvy Sněm, Národní shromáždění či Rada) patří podle principu dělby moci (Montesquieu) do legislativy, tedy moci zákonodárné, která jakožto orgán státní moci je nadán pravomocí připravovat, projednávat, schvalovat a vydávat zákony. Legislativní iniciativu v systému národního státu má také jeho vláda a návrh může také podat vyšší územně samosprávný celek. Parlament NS se obvykle skládá z dolní (Poslanecká sněmovna) a horní komory (Senát). Aby zákonodárci v systému NS nemohli přijímat návrhy na jakékoli úpravy zákonů, existuje zde ústavní řád a každý návrh, který odporuje ústavě NS, může částečně nebo zcela zrušit Ústavní soud (Legislativa, 2012).

Naproti tomu Evropský parlament, nazýván jako legislativní orgán EU nemá zákonodárnou iniciativu. Na legislativním procesu se sice nedílně podílí, ale pouhým „zvednutím ruky“ v procesu zvaném spolurozhodování. „I když se objeví v Evropském parlamentu rebel - euroskeptik z přesvědčení - nemá šanci cokoliv prosadit. Do základních smluv EU je totiž vtělena pojistka proti demontáži stávajícího modelu fungování Unie. Žádný poslanec Evropského parlamentu nemá právo navrhnout zrušení nějaké stávající směrnice nebo nařízení (Mach, 2010).“

Volební systém do parlamentu NS si každá země určuje sama. Většina z nich používá d'Hondtovu formuli, jenž určitým způsobem při sčítání preferenčních hlasů zvýhodňuje větší strany, které pak dostanou více mandátů, než u jiných metod. Nicméně volební systém je na celém území NS naprosto shodný a volby se odehrávají ve stejný den i čas. Celá země je rozdělena do přibližně stejných volebních obvodů dle území a počtu obyvatel. Na celém území také platí jednotná forma kandidátních listin, aktivní a pasivní věk volebního práva a volební klauzule je nastavena na přesnou procentuální hodnotu (obvykle 5 %).

Systémy používané ve volbách do Evropského parlamentu však nemusí a ve většině případů ani nejsou totožné jako volby do jejich národních parlamentů. Evropská unie nestanovila žádný přesný volební princip, který by byl dodržován ve všech členských

zemích. Je tedy na každé z nich, jaké nastaví podmínky pro volby do Evropského parlamentu. Proto některé členské státy, jako jsou Belgie, Řecko, Lucembursko a do roku 1994 i Itálie, mají zákonem stanovenou povinnost účastnit se voleb do EP. Na základě zvyklostí si mohou členské státy vybrat v který den, konkrétně čtvrtek až neděli, kdy se na jejich území budou volby konat. Stejně tak mohou členské státy určit počet volebních obvodů (většinou je jeden stát jen jeden obvod) ve Velké Británii to je 12 a v Polsku dokonce 13 volebních obvodů. Volební klauzule není ve většině států určena a nebo je nastavena na klasických 5 % jak tomu je u volby do parlamentu NS. Také pasivní volební právo (tj. možnost zvolení do EP) je odlišné, v drtivé většině to je 18 nebo 21 let, ale v Itálii nebo na Kypru může kandidovat do EP osoba která dovršila 25 let.

Vítězná strana nebo koalice ve volbách do dolní komory parlamentu sestaví ze svých členů vládu, se kterou pak žádá o důvěru nadpoloviční většiny poslanců. Strany, které se dostaly do dolní komory, ale nezískaly nejvyšší počet preferenčních hlasů nebo nebyly ve vítězné koalici, tvoří opozici. Tato opozice má také právo navrhnout zákony, ale musí přesvědčit nadpoloviční většinu poslanců, aby byl její návrh přijat. A protože má opozice logicky méně mandátů než vládnoucí strana, musí tak přesvědčit i některé jednotlivce z řad svých „protivníků“.

Na poli Evropského parlamentu vítězná strana, koalice či opozice zcela chybí. Poslanci, kteří se dostanou do EP, se pouze přidají k určité frakci, se kterou sympatizují a zde realizují své politické představy a ideály. Ani frakce, která má nejvíce členů, nevytváří ze svých stoupenců vládu. Vláda EU (Komise) nemá žádné vazby na Evropský parlament a její politika může být odlišná než u nejsilnějších evropských parlamentních stran. Žádná opozice tedy nebrojí proti podaným návrhům Komise, ale všechny strany s nimi souhlasí nebo podají své výtky.

4.3 Rada Evropské unie

Rada Evropské unie, dále jen Rada (dříve označována jako Rada ministrů), je jedním z hlavních rozhodovacích orgánů EU. Společně s Evropskou komisí a Evropským parlamentem tvoří základní institucionální trojúhelník celého Společenství. Rada je nevolený orgán, ve kterém působí jednotliví ministři všech členských zemí. Označení Rada se nepoužívá v úzké souvislosti s ministry jednotlivých členských států, ale zahrnuje také rozsáhlý administrativní aparát. Mezi hlavní funkce rady patří velký podíl na tvorbě a přijímání evropské legislativy, koordinace justice, hospodářské, zahraniční a bezpečnostní politiky, schvalování rozpočtu Unie a uzavírání mezinárodních smluv jménem EU (Zbiral, 2007, s. 59).

4.3.1 Složení Rady

Z právního hlediska je Rada zcela jednotná instituce, avšak podle projednávaných témat se štěpí na jednotlivé konfigurace. Současných sektorových rad je 9 a v každé z nich zasedá ministr nebo ministři každé členské země, kterých se projednávané téma přímo dotýká. Po všech reformách majících vylepšit koordinaci a rychlost projednávání byly vytvořeny tyto Rady:

- Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC),
- Rada pro ekonomické a finanční záležitosti (Ecofin),
- Rada pro justiční a vnitřní věci (JHA),
- Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO),
- Rada pro konkurenceschopnost (Comp),
- Rada pro dopravu, telekomunikaci a energetiku (TTE),
- Rada pro zemědělství a rybolov (AgFish),
- Rada pro životní prostředí (Env),
- Rada pro vzdělání, mládež a kulturu (EYC).

Nejvyšším představitelem Rady je předseda, který vykonává svou funkci v dané oblasti a ve vymezeném časovém intervalu. Každá členská země má právo i povinnost stát se na půl roku (leden-červen, červenec-prosinec) předsedající zemí

EU. Jednoznačný princip rotace všech členských států pramení z čl. 203 SES. Protože předseda Rady pochází z předsednické země, dochází tedy k prosazování projednávání témat blízkých k jejich národní politice.

Jelikož ministři v Radě nezasedají permanentně, byla v Bruselu zavedena instituce Výboru stálých zástupců - COREPER (Comité des Représentants Permanents). Tato instituce je v podstatě velvyslanectví členských států při EU. Hlavním úkolem velvyslanců je odborná pomoc pro přípravu evropské legislativy a prosazování zájmů jejich národních států. Členové COREPER se snaží před projednávání návrhů legislativy obhajovat stanoviska svých národních států a prosazovat je do celoevropské politiky. Tento proces se označuje jako předstupeň Rady (Fiala, Pitrová, 2010, s. 238).

Z výčtu hlavních funkcí radit je možné si odvodit, že jde primárně o hlavní rozhodovací aparát celého Společenství. Naproti tomu má Rada možnosti plnit iniciativní funkce. K přímému návrhu legislativních opatření sice nemá dostatečné pravomoci, ale při prodiskutování jednotlivých návrhů od Komise je může Rada doplnit, poupravit, nebo zcela zamítnout a poslat zpět k přepracování. V tomto ohledu má Rada mnohem silnější pozici než přímo volený Evropský parlament. V přímé souvislosti s tím, že většina jednání Rady je neveřejná a její pracovní skupiny mají, dle platné legislativy, neomezený čas na projednání návrhů, vyvstávají pochybnosti o transparentnosti celého rozhodovacího procesu. Prodiskutované návrhy se pak přesouvají z pracovních skupin do COREPERu, který je dál projednává na úrovni zájmů národních států. COREPER je při svém projednávání také časově neomezen, a to přináší nejen průtahy v přijímání legislativy, ale také to potvrzuje předchozí tvrzení o průhlednosti rozhodování na „nejvyšší úrovni“, tak demokratického společenství jakým je Evropská unie.

Závěrečným stupněm projednávání návrhů je hlasování. Rada je usnášeníschopná při nadpoloviční většině přítomných ministrů (EU27 = 14 ministrů). Zbytek států sice může být zastoupen svým zástupcem, ale ten v tomto případě nemá hlasovací právo. S ohledem na počet obyvatel jednotlivých členských států, nemůže mít každý člen Rady stejný počet hlasů. Rozdělení hlasů je tedy stejně jako v případě křesel při volbě do EP neproporcionální (zvýhodňující malé státy). Ani samotné rozhodování

není ve všech otázkách primárního práva stejné. Existují zde čtyři případy rozhodování:

- Jednoduchá většina. Rada se usnází prostou většinou hlasů. Tento proces vyvolává dojem nejčtenějšího modelu rozhodování. Ovšem jednoduchá většina se používá jen zřídka pro nezávažně případy.
- Jednomyslnost. Tento druh hlasování je specifický už tím, že každá země zde má pouze jeden jediný hlas a nezáleží na její velikosti a má možnost kdykoli předložený návrh vetovat. Takto se rozhoduje jen o těch politicky nejcitlivějších tématech jako byla např. Smlouva o EHS.
- Kvalifikovaná většina. Rozhodování kvalifikovanou většinou patří k nejčastěji využívanému modelu. Hlasování má být projevem nadstátnosti ve fungování Rady, kdy každá země má rozdílný počet hlasů a může být přehlasován jakýkoli členský stát. Aby došlo k rozhodnutí tímto modelem, musí být splněny tři podmínky. Musí být dosaženo minimálně 73,91 % celkových hlasů (255 z 345). Rozhodnutí musí potvrdit alespoň 50 % států (ve výjimečných případech 66 %). Každý člen může požádat o přezkoumání, zda rozhodnutí reprezentuje alespoň 62 % obyvatel celé EU.
- Zvláštní případ. Některé zvláštní předpisy požadují dosažení alespoň 2/3 nebo 4/5 většiny (Zbiral, 2007, s. 72).

Aby se v některých případech rozhodování nestalo, že tři největší členské státy zablokují návrh, který by byl prospěšný pro malé členské země, existuje v procesu rozhodování pojem blokační menšina. Blokační menšinu tvoří počet těch hlasů, které byly proti návrhu. Při revidování Lisabonské smlouvy bylo dosaženo toho, že menšinu musí tvořit minimálně čtyři státy, které zastupují nejméně 35 % obyvatel Společenství, plus ještě jeden člen, aby návrh mohl být zablokovaný (Fiala, Pitrová, 2010, s. 251).

4.3.2 Zhodnocení Rady Evropské unie

Podle Machiavelliho rozdělení dělby moci na výkonnou, zákonodárnou a soudní, lze jen stěží Radu začlenit do jedné z nich. Je to dáno velkou složitostí a komplexností celého úřadu. Rada zastává post jak v legislačním tak exekutivním procesu. Díky všem svým funkcím a složitému obsazení lze v radě spatřit mnohé problémy spojené

jak s demokratickým deficitem, tak extrémními průtahy při rozhodování a v neposlední řadě různé zájmy národních států ve specifických oblastech. Slovo efektivita se z rozhodovacího procesu Rady vytratilo, neboť veškeré pracovní skupiny a COREPER mají neomezené množství času při svém rozhodování, což přijímání evropské legislativy ztlačuje. Různé sektorové Rady na místo toho, aby mezi sebou kooperovaly a komunikovaly, tak mají nekonečné dalekosáhlé rozepře. Například Rada pro zemědělství a rybolov má zcela protichůdné návrhy na změnu legislativy než Rada pro životní prostředí. Za největší demokratický deficit Rady se dá označit její nekontrolovatelnost jinými institucemi Společenství nebo národními státy. Toto platí i pro COREPER, ve kterém jsou velvyslanci národních států při EU z Ministerstev zahraničních věcí. Lidé se silným proevropským cítěním by mohli oponovat, že Rada podléhá kontrole Evropskému parlamentu. Pravdou je, že tato kontrola je velmi malá a značně omezená. Jednání Rady je také zcela nepřístupné a chybí zde možnost interpretovat výsledky z jednání občanům Evropské unie.

4.4 Evropský lid a evropské volby

4.4.1 Evropský lid

Každý moderní národní stát založený na demokratických hodnotách musí mít tři nezákladnější atributy. Je to ohraničené území, efektivní státní moc schopná vydávat a kontrolovat dodržování zákonů a obyvatelstvo. Porovnáme-li tyto prvky moderního státu s tak moderním a demokratickým politickým systémem jako je EU, spatříme zde mnoho nedostatků. Evropskounijní území ve své podstatě neexistuje, neboť se jedná o teritoriální vymezení území jednotlivých členských států. Dalším atributem je efektivní moc. V rámci EU existují tři hlavní instituce tvořící evropské právo. Jedná se o Komisi, Radu a Parlament. Ovšem z předchozího textu vyplývají různé demokratické deficity, a proto lze jednoznačně říci, že evropská moc postrádá jak svoji legitimuj, tak efektivitu. A nakonec asi ten nejdůležitější klíčový prvek celého označení demokracie, který se ukrývá už v pojmu samotném a tím je lid (*démos*). Lid není charakterizován pouze prostým součtem obyvatel žijícím na stejném území. Má-li lid být přesvědčen, že je jedním národem, musí mít společnou identitu, sdílet společné zájmy, hodnoty, ideály či vědomí sounáležitosti. Také musí mít společný jazyk, historii, kulturní, společenské a sociální cítění. Všechny tyto prvky jsou pro utvoření jednotně smýšlející politického celku nesmírně důležité a absence některého z nich vyvolává pocity nesounáležitosti. A proto evropocentralistické označení „Evropský lid“ je zcela nesmyslné, neboť žádný evropský lid neexistuje. Každý občan Společenství má ve svém identifikačním dokumentu u státní příslušnosti také dopsáno European Union, ale toto „občanství“ je jen a pouze symbolické. Tedy pokud chybí jeden ze základních atributů státu, nemůže se žádné společenství tvářit jako jeden pevný a nerozdělitelný celek. A Evropská unie, u které vyvstávají pochybnosti ve všech třech pilířích? Ta se touto problematikou nezabývá a doufá, že stále se urychlují evropská integrace tyto otázky jednoho dne pohltní.

Pokud je někdo stále přesvědčen, že občanství je jen pouhá formalita je nutné si připomenout, že prostřednictvím svého občanského chování vyjadřují lidé své vlastní názory. Názory které mohou vést k plné podpoře nebo také k absolutnímu

nesouhlasu. Bez občanství a celé občanské společnosti nemůže demokracie existovat (van Schendelen, 2004, s. 299).

I přes veškerá sociologická, kulturní a ekonomická negativa nad neexistencí evropského lidu lze najít i nějaké pozitivum jakýmž jsou celoevropské ideály. Evropské společenství bylo založeno nejen k vytvoření společného trhu uhlí a oceli (ESUO), ale hlavně k tomu, aby se předešlo dalším válkám mezi jednotlivými členskými zeměmi. Tudíž hlavním evropským ideálem je udržet mír na Starém kontinentu. K tomu můžeme přiřadit ještě volný pohyb osob, kapitálu, služeb a majetku, zrušení hraničních kontrol mezi členskými státy nebo výměnu studentských pobytů. Všechny tyto zmíněné přednosti se dají považovat za jakousi obecně přijímanou evropskou identitu. Avšak jsou zde bohužel i počiny evropských politiků, kteří chtějí evropskou identitu vytvořit uměle a shora. Příkladem může být zavedení státních symbolů jakým jsou vlajka, hymna, motto a kontroverzní občanství EU. Tyto symboly pozitivnímu vnímání občanů spíše škodí, než aby jim dávaly najevo pocit jednotného uskupení. Důvod je jednoznačný. Vytvořila je nějaká skupinka lidí zcela uměle bez žádných kulturních či historických kontextů na evropské občany. Tudíž všechny tyto evropské symboly nejsou vnímány tak, jako tradiční symboly národních států (Břicháček, 2006).

4.4.2 Evropské volby nebo volby do EP?

Nadpis této kapitoly může někomu připadat jako nesmyslný neboť oboje označení je prakticky totožné. Na první pohled není mezi evropskými volbami a volbami do EP žádný rozdíl, jde jen o pouhé zaměnění pořadí slov. Avšak chceme-li věci nazývat pravými jmény, dostaneme se k tomu, že nejčastěji používaný termín „Evropské volby“ je nepravdivý a v závěru i nesmyslný. Evropská unie nefunguje na principech národního státu, jak bylo již mnohokrát potvrzeno v předešlém textu, nýbrž je to společenství suverénních zemí usilujících o společnou prosperitu. V předchozím textu je také definováno národní občanství a vysvětleno, že žádné evropskounijní občanství není v této době přijímané. Na úrovních národních států tvořených jeho hrdými občany máme české volby do Poslanecké sněmovny a Senátu, slovenské volby, německé volby atd. Jedná se tedy o národní volby. V EU je 27 různých

národností a není zde žádný evropský lid se společnou kulturně-politickou identitou, se společnou celoevropskou kandidátkou a stejnými pravidly pro sčítání hlasů, proto nelze použít termín evropské volby ale přesnější označení a to „Národní volby do Evropského parlamentu“.

Volby do Evropského parlamentu jsou jedinou možností, kdy občané členských zemí mohou vybrat osoby, které je budou v Parlamentu zastupovat. V demokratických režimech jsou volby považovány za svobodný projev lidu, stejná míra svobody a demokracie samozřejmě platí i ve volbách do EP, avšak zde je velmi nutné podrobněji prozkoumat jejich strukturálně-funkcionální charakteristiku. Zaměříme se na tři nejdůležitější prvky těchto voleb:

- Účast a její podmínky ve volbách do EP.
- Volební strategie stran a voličů.
- Systémové důsledky rozhodování (Fiala, 2010, s. 122).

4.4.3 Volební účast, strategie a důsledky

Volby do Evropského parlamentu označuje odborná literatura jako *second-order elections*, tedy jako volby druhé úrovně (druhořadé volby). Toto označení je dáno státní suverenitou jednotlivých členských států, pro které jsou primární jejich volby do národních parlamentů potažmo prezidentské volby. A v některých státech se jako důležitější než volby do EP označují regionální volby. Pro voliče je důležitý pocit, že svým hlasem mohou ve své zemi leccos změnit. Proto přikládají největší váhu právě volbám do národních parlamentů, kde dobře znají jednotlivé strany a jejich názory a postoje k celostátním otázkám. Také regionální volby představují pro voliče důležitý krok k budování lepší životní úrovně na daném území. V těchto regionálních volbách se více než na příslušnost politika k určité straně nebo hnutí hledí na jeho vlastní osobnost a činy v příslušném kraji. Volby do EP pak občané vnímají spíše negativně. Lidé neví, co se na poli Evropského parlamentu odehrává, jaká témata se tam probírají a ani o složení evropských frakcí nemají žádné tušení. Tato nevědomost je dána hlavně tím, že národní média inklinují k národním otázkám a poukazují na národní problémy. Není dne, kdy by alespoň v nějakém celostátním mediu nebyla zmínka o národní politice. Není zde pak už ani prostor, chuť či snaha interpretovat dění na evropské politické scéně. A hlavně komerční média by si tímto krokem

pohoršila, neboť zájem o dění v evropských institucích je marginální. Pokud média tedy neupozorňují na tuto problematiku, tak občané o ni ztrácí zájem a Evropský parlament pro ně znamená nějaký vzdálený úřad „někde“ v Bruselu, který se nezajímá o jejich problémy, ale nařizuje jim různé nesmyslné směrnice.

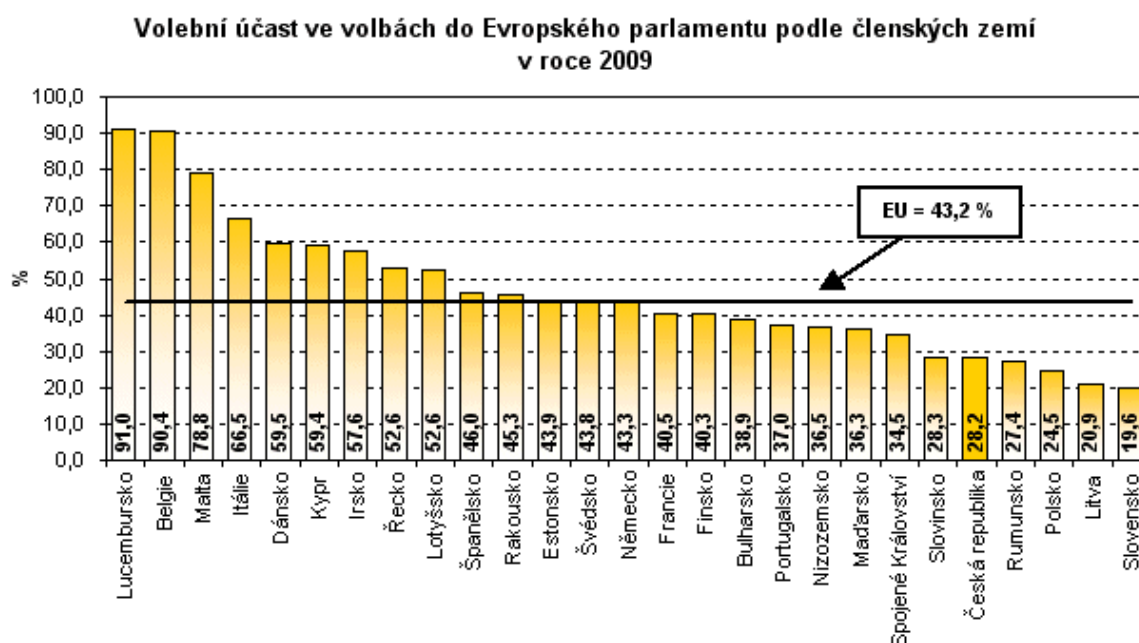
Výše zde uvedené skutečnosti jsou ty nejhlavnější důvody, proč jsou volby do EP považovány za „nepodstatné“ a to jak z řad voličů tak napříč politickými stranami a uskupeními. Z tohoto ovšem nevyplývá, že by politické strany nevytvářely kandidátky a nesnažily se protlačit své stoupence do evropské politiky. Politické strany zde zauímají naprosto odlišnou volební strategii, než při volbách do národních parlamentů. Opoziční strany poukazují na neúspěchy dosavadní vlády národního státu a přesvědčují voliče, že právě jejich kandidát se za ně bude „bít“ na evropské scéně a díky jim bude muset jejich vlast přijmout zákony, aby se občanům dařilo lépe. Další strany se naopak snaží zaujmout drtivou většinu občanů (neboť většina členských zemí má jen jeden volební obvod a tím je celý stát) veřejně známou osobností, která ovšem nemusí mít za sebou politickou minulost.

Volič má tři možnosti jak zaujmout postoj k volbám do EP. Pro něj samotného je tím nejjednodušším, že se těchto voleb, které stejně nemohou nic změnit jednoduše nezúčastní. Další možnosti stýká veřejně známá osobnost, která hrdě prohlašuje, že pro své věrné příznivce udělá cokoli. A třetí možnost je věrnost svému politickému ideálu a přesvědčení a zvolit stranu podle jejího národního postoje, ať už je to strana vládní nebo opoziční. Ovšem jak již vyplývá z textu o Evropském parlamentu, tak na jeho scéně se vytvářejí určité politické frakce s téměř totožnou ideologií. A tyto frakce nemají takovou integrační sílu jako politické strany v národních parlamentech. Na poli EP tak nevzniká potřebná politická polarizace a z toho plynoucí forma opozičních stran. Příkladem mohou být Skupina Evropské lidové strany (EPP) a Skupina progresivní aliance socialistů a demokratů (S&D), které jsou dvě největší politické frakce a až na malé výjimky prakticky identické. Dá se tedy říci, že tato situace je typickým příkladem demokratického deficitu ve strukturálně-politickém systému Evropské unie.

V následujícím grafu je zobrazena procentní účast občanů ve volbách do Evropského parlamentu. U drtivé většiny států se potvrzuje že tyto volby jsou

vnímány jako méně důležité a účast je tedy nízká. Volební účast dosáhla v roce 2009 v EU 43,2 %. V Lucembursku a Belgii, kde volební účast dosáhla více než 90 % je primárně daná povinností občanů účastnit se těchto voleb. Zákonem stanovenou povinnost mají také Řekové, ale tam se z důvodu ekonomické krize a hrozbě státního bankrotu a absolutní nedůvěry v EU, zúčastnilo voleb jen 52,6 % obyvatel. Čtvrtou nejvyšší volební účast má mezi „trpaslíky“ Itálie, a to 66,5 %. V Itálii také platila zákonem stanovená povinnost účastnit se voleb do EP až do roku 1994 a skutečnost tak vysoké volební účasti se dá přičíst jakési tradici. Česká republika je státem s jednou z nejnižších volebních účastí s pouhými 28,2 % (2 371 009 občanů z 8 401 374 oprávněných voličů). Nejnižší účast mělo Slovensko s 19,6 % voličů.

Graf 1 Volební účast ve volbách do EP v roce 2009

Zdroj: [http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/t/DE003B9132/\\$File/w-51425109g0602.gif](http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/t/DE003B9132/$File/w-51425109g0602.gif)

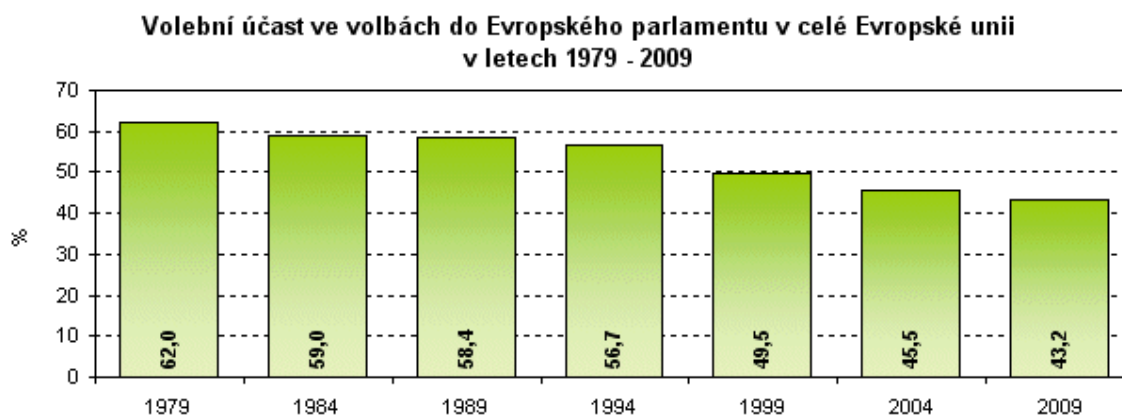
4.4.4 Rozdělení 22 mandátů ČR

Za Českou republiku se dostali do EP zástupci čtyř politických stran: ODS – Občanská demokratická strana se ziskem 31,45 % hlasů a tudíž 9 mandátů, s kterými posílila politickou skupinu ECR, ČSSD – Česká strana sociálně demokratická se ziskem 22,38 % hlasů a tedy 7 mandátů a připojila se do frakce

S&D, KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy se ziskem 14,18 % a ziskem 4 mandátů a v EP je ve frakci GUE/NGL, poslední strana která se probojovala do EP je KDU-ČSL – Křesťanská demokratická unie – Česká strana lidová se ziskem 7,64 % hlasů a 2 mandátů a připojila se tak k nejsilnější evropské frakci k EPP (*Evropský parlament Informační kancelář v České republice, 2012*).

V dalším grafu, který se zabývá časovou osou třiceti let při volbách do EP, je na první pohled patrný úpadek voličské iniciativy. Občané začali vnímat volby do EP jako druhořadé, a proto zájem o ně neustále klesá, což může v budoucnosti mít rozsáhlé důsledky v celém demokratickém systému. Aby k tomuto nedošlo, měly by si politické strany uvědomit následky tohoto trendu a snažit se přesvědčit občany o důležitosti těchto voleb. Nebo by politikové na nejvyšších místech měli uvažovat o tom, zda se evropská integrace ubírá tím správným směrem.

Graf 2 Volební účast ve volbách do EP 1979 – 2009

Zdroj: [http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/t/DE003B762C/\\$File/w-51425109g0601.gif](http://www.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/t/DE003B762C/$File/w-51425109g0601.gif)

5 DISKUZE

Cílem této práce bylo v porovnání s politickým systémem národního státu, definovat a interpretovat demokratický deficit Evropské unie. K prokázání uvedené hypotézy jsem ustanovil komparaci nejdůležitějších strukturálně-politických institucí Evropské unie a jejich protějšky v politickém systému národního státu.

Studiem odborné literatury o evropských institucích, zejména však legislativní procedury, legitimitu, systému dělby moci a jiné aspekty vládnutí s porovnáním se systémem tradičního národního státu, jsem došel k závěrům, které potvrzují tezi o demokratickém deficitu. Evropská komise, která je připodobňována k vládě národního státu, nezískává svůj mandát jak vítězná strana či koalice ve volbách, nýbrž je jmenována vládní elitou členských států. Také kontrola Komise je značně omezená a její právo na legislativní iniciativu neodpovídá principům demokratického státu. Evropský parlament je sice jedinou demokratickou institucí jejichž členové dostávají své funkce na základě řádných voleb ve všech členských zemích, avšak jeho pravomoci jsou značně omezené. Na rozdíl od parlamentu národního státu nemá EP právo na legislativní iniciativu, čímž je zde demokracie značně oslabena. EP přijímá zákony způsobem známým jako Spolurozhodování, ve kterém dá pouze souhlas danému zákonu. Poslanci EP nemají možnost tyto zákony jakkoli zamítnout nebo vetovat. Poslední institucí v evropském trojúhelníku je Rada Evropské unie. Toto sdružení ministrů členských zemí, které se také podílí na přijímání legislativy EU má však od EP možnost návrhy evropských zákonů různě měnit, zamítnout a připravit vlastní podněty k danému tématu. Rada se také nedá zachytit v dělbě moci v systému národního státu, kde je mezi sebou moc výkonná, zákonodárná a soudní. Radu je možné v této pozici připodobnit k další výkonné moci v EU, která má neomezený čas k jednání, a kde je její kontrola malá a velmi omezená.

Jako další bolestnou ránu evropské demokracii považuji nově schválenou občanskou iniciativu. Evropská unie tím naoko dává možnost občanům navrhnout legislativní zákon posílit tím demokracie a výrazně tak zasáhnout do monopolního postavení Komise. Propagovaná občanská iniciativa je přísně vázaná na posouzení Komise, které pokud se nezamlouvá, může ji zastavit už v zárodku. Dostanou-li iniciátoři

zelenou mají pouhé tři měsíce aby jim sběr podpisů a propagaci povolili jejich úřady v systémech národních států. Připomínám, že minimální počet je 7 občanů každý z jiného členského státu a v každém tomto státu může být legislativní uchopení různé. Pokud se i toto iniciátorům povede mají dalších maximálně 12 měsíců na to, aby nasbírali alespoň 1 000 000 podpisů opět z nejméně ¼ členských států (v EU 27 je to 7 států). Kvóty minimálních podpisů z jednoho státu se liší dle jeho velikosti. Pokud se podaří podpisy nasbírat v tomto velmi krátkém časovém období, musí jej ještě prozkoumat příslušný orgán NS. A dostane-li se občanská iniciativa až do tohoto bodu Komise jej může projednat a navrhnou tak legislativní změnu a nebo se tím nemusí vůbec zabývat. Závěrem z toho vyplývá, že iniciativa občanů může být chápána v podstatě jako blamáž a velká ztráta času a finančních prostředků. Legislativní iniciativu drží nadále Evropská komise.

Kapitola o evropském lidu popisuje EU, která se snaží vystupovat jako jeden celek, za zcela shora utvořenou instituci bez jakýchkoli historických, kulturních, sociálních či ekonomických aspektů. EU se snaží představovat dojem nadnárodnosti a ucelenosti. Přičemž žádný občan EU se necítí být více Evropanem, než příslušníkem své národnosti. Také problémy ostatních občanů EU mu jsou více lhostejné než problémy občanů ve své vlasti. Občan se tedy neztotožňuje s nějakými umělými symboly jakými jsou motto, nebo hymna EU. A toto platí i ve volbách do EP. Občan necítí žádnou touhu podílet se na rozhodování, kdesi za hranicemi jeho státu. Pocit vzdálenosti a nezájmu evropských institucí je natolik silný, že občané odmítají aplikovat svoji možnost volby. A nejsou to jen občané, také politické strany a hnutí nabízí občanům při těchto volbách svůj politický program, i když by si měli být vědomi, že po zvolení budou muset přijmout program nějaké evropské frakce.

Provedu-li závěrečné zhodnocení, zastávám názor o existenci velkého souboru různých demokratických deficitů, které jsou příčinou shora utvořených institucí EU. Kde hesla jako legitimita, demokracie, smysl a řád jsou ustavičně pošlapována i ničena hlavním tahounem celé Evropské unie, kterým je totální integrace. EU není možno připodobňovat ke Spojeným státům americkým, které se spojily kvůli stejné víře a ideám. Členské státy EU jsou suverénní společenství s několika set letou tradicí a nelze je násilím či různými nařízeními spojit tak, aby se chovaly jako jeden celek. Evropské národy by si měly uvědomit, co vlastně chtějí a co pro ně bude

nejpřijatelnější. Existují tři možná řešení. První z nich je úplná a totální integrace v jedno společenství se společnou fiskální politikou, kde již národy postupně utlumí svoji suverenitu ve prospěch celého Společenství. Další možností je také úplná integrace, ovšem jen těch zemí, které by o to měly zájem. Ostatní země by se mohly vrátit do stavu před vstupem do Společenství. A poslední možnost ke které se přikláním nejen já, ale i např. Český prezident pan prof. Václav Klaus, ale i velvyslanec České republiky v Čínské lidové republice, Ing. Libor Sečka, je dozrání integračních procesů. To neznamená, že by se tato integrace zcela zastavila, ale jen by se nepřijímaly žádné další integrační zákony (normální zákony nutné pro chod by se samozřejmě přijímaly nadále) po dobu alespoň pěti let a integrace by se nechala postupně dozrát. Pak by se ukázalo, jaký měla celá evropská integrace smysl a mohlo by se pokračovat nadále.

„Každá předchozí aliance, koalice, dohoda, říše, společenství nebo unie evropských států se dříve či později rozpadla.“ Timothy Garton Ash

6 ZÁVĚR

Po prostudování odborných textů zaměřených na problematiku Evropské unii musím konstatovat, že organizace a fungování toho systému je velmi obtížně uchopitelný systém jak pro občany, média, ale i některé politiky. Tato organizace nevznikla společným vývojem, ale je formována shora, proto obnáší velké množství nedemokratických procesů vedoucích k celé řadě demokratických deficitů. Jako občanovi žijícímu v politickém systému národního státu se mi jako stěžejní deficit jeví právo na legislativní iniciativu nevolené Evropské komise v kontrastu s voleným Evropským parlamentem, který toto právo nemá. Dokonce i Rada Evropské unie, která je také nevolená, má v legislativní oblasti vyšší pravomoci než Evropský parlament. Evropská unie, která se honosí svým demokratickým cítěním, je instituce plná demokratických deficitů, jenž zcela popírají základní demokratické myšlenky. Evropská unie se snaží převzít kontrolu i nad státní suverenitou jednotlivých členských zemí, a proto je velmi nutné věnovat tomuto tématu mnohem větší pozornost než doposud. Právě zřizováním nových hesel jakými jsou: evropský lid, občanství, evropanství a mnohé další, se Unie může shora snažit o vytvoření politického systému, jenž by mohl nahradit prozatímní suverenitu národních států. Politici by se proto měli zasadit o možnost mnohem větší a přísnější kontroly evropských institucí, aby nedocházelo k dalšímu vytváření demokratických deficitů a potlačení těch současných.

7 SEZNAM GRAFŮ

Graf 1	Volební účast ve volbách do EP v roce 2009.....	42
Graf 2	Volební účast ve volbách do EP 1979 – 2009.....	43

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ALDE	Skupina Aliance liberálů a demokratů pro Evropu
COREPER	Výbor stálých zástupců
ČSSD	Česká stran sociálně demokratická
DG	Generální ředitelství
ECR	Evropská konzervativní a reformní skupina
EFD	Evropa Svobody a Demokracie
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EPP	Skupina Evropské lidové strany
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EU 27	27 členských států Evropské unie
Euratom	Evropské společenství pro atomovou energii
Eurojust	Evropská jednotka pro soudní spolupráci
EZVO	Evropská zóna volného obchodu
GREENS/EFA	Skupina Zelených/Evropské svobodné aliance
GUE/NGL	Skupina konfederace Evropské sjednocené levice a Severské zelené levice
KDU-ČSL	Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
NI	Nezařazení poslanci
NS	Národní stát
ODS	Občanská demokratická strana
OLAF	Evropský úřad pro boj proti podvodům
S&D	Skupina progresivní aliance socialistů a demokratů v EP
SSVV	Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARISTOTLE; GILLIES, John. Ethics And Politics: Comprising His Practical Philosophy, Vol II [online]. London : Strahan, 1797 [cit. 2011-12-08]. 434 s. Dostupné z WWW: <http://books.google.cz/books?id=ZJdAAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.

BŘICHÁČEK, Tomáš. Demokratický deficit EU: mýty a skutečnost. Revue Politika [online]. 2006, 2/2006, [cit. 2011-12-13]. Dostupný z WWW: <http://www.cdk.cz/rp_i.php?pg=clanky&cl=300>.

Demokratický deficit [online]. 2010-10-30 [cit. 2011-12-13]. Europa.eu. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_18_cs.htm>.

Exekutiva [online]. 2006-11-04 [cit. 2012-03-20]. iuridictum.pecina.cz. Dostupné z WWW: <<http://iuridictum.pecina.cz/w/Exekutiva>>.

Eurostat - Tables, Graphs and Maps Interface (TGM) table [online]. 2011 [cit. 2011-12-09]. Europa.eu. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps00001>>.

Evropský parlament Informační kancelář v České republice [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Evropsky-parlament.cz. Dostupné z WWW: <<http://evropsky-parlament.cz/view/cs/parliament/meps.html>>.

FIALA, Petr. Evropský mezičas. 2. Brno: Barrister & Principal, 2010. 208 s. ISBN 978-80-87029-99-2.

FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. Evropská unie. 2. Brno: CDK, 2010. 805 s. ISBN 978-80-7325-223-6.

KÖNIG, Petr; LACINA, Lubor; PŘENOSIL, Jan. Učebnice evropské integrace. 2. Brno: Barrister & Principal, 2006. 404 s. ISBN 978-80-7364-044-6.

Legislativa [online]. 2012-03-07 [cit. 2012-03-26]. iuridictum.pecina.cz. Dostupné z WWW: <<http://iuridictum.pecina.cz/w/Legislativa>>.

LNĚNIČKA, Libor. Vybrané texty z politické geografie [online]. 2011 [cit. 2011-12-21]. Muni.cz. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js11/geo/web/pages/politicka-struktura-system.html#politicky-system>>.

Lisabonská smlouva - smlouva pro 21. století [online]. 2010-10-30 [cit. 2011-12-12]. Europa.eu. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/lisbon/index_cs.htm>.

MACH, Petr. Evropský parlament demokracii nenahradí [online]. 2010-31-30 [cit. 2012-03-26]. Revuepolitika.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1277/evropsky-parlament-demokraci-nenahradi/>>.

PLACÁK, Petr. Evropská hymna [online]. 2011 [cit. 2011-12-09]. Euroskop.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/51/sekce/evropska-hymna/>>.

ŠEBESTÍK, Ivo. Co je to demokratický deficit? [online]. 2009-10-13 [cit. 2011-12-13]. Blisty.cz. Dostupné z WWW: <<http://blisty.cz/art/49401.html>>. ISSN 1213-1792.

ŠTEVKO, Adam. Politické vedomosti [online]. 2010-01-17 [cit. 2011-12-21]. Blogspot.com. Dostupné z WWW: <<http://polved.blogspot.com/2010/01/teoria-politickeho-systemu-eastonov.html>>.

TOMÁŠEK, Michal. Občanská iniciativa vzbuzuje první rozpaky [online]. 2011-03-21 [cit. 2011-04-09]. Ceskenoviny.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskenoviny.cz/eu/zpravy/evropska-obcanska-iniciativa-vzbuzuje-prvni-rozpaky/612461>>.

Univerzita Palackého. Politický systém [online]. 2011 [cit. 2011-12-21]. Upol.cz. Dostupné z WWW: <http://upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/POLSYST-folie.doc>.

Úřední věstník Evropské unie [online]. 2007-12-17 [cit. 2012-03-20]. eur-lex.europa.eu. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0010:0041:CS:PDF>>.

VAN SCHENDELEN, Rinus. Jak lobbovat v Evropské unii : aneb Machiavelli v Bruselu. 1. Brno : Barrister & Principal, 2004. 356 s. ISBN 80-86598-75-6.

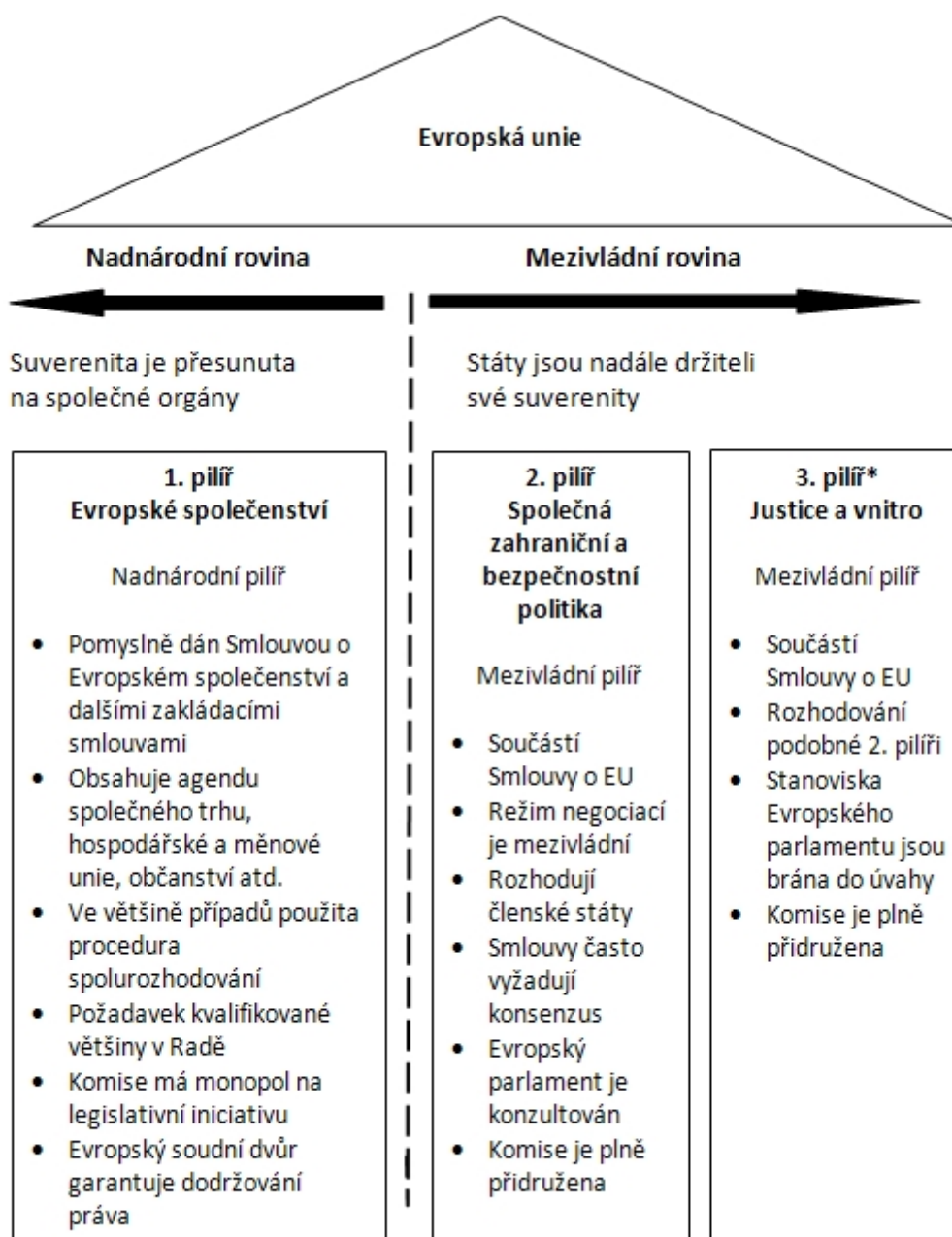
ZBÍRAL, Robert. Institucionální rámec Evropské unie: Právně-politologický pohled. 1. Praha: Linde Praha, a.s., 2007. 239 s. ISBN 978-80-7201-682-2.

ZENKNER, Petr. EU: Deficit demokracie nebo legitimacy? [online]. 2008-11-26 [cit. 2011-12-13]. Euroskop.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/44/9634/clanek/eu-deficit-demokracie-nebo-legitimity/>>.

PŘÍLOHY

Maastrichtský chrám	54
Volební právo a volební systém do Evropského parlamentu v zemích EU	55
Poslanci podle členského státu a politické skupiny v 7. volebním období	56
Rozdělení hlasů v Radě EU mezi členské státy v EU 27	57
Evropská občanská iniciativa postup.....	58

Maastrichtský chrám

Zdroj: <http://www.euroskop.cz/8903/sekce/schemata-rozhodovacich-procesu>

Volební právo a volební systém do Evropského parlamentu v zemích EU

Stát	Volební věk aktivní/pasivní	Volební systém	Forma kandidátních listin	Volební obvody	Volení klauzule
Belgie	18/21	poměrný	otevřená	3	ne
Bulharsko	18/21	poměrný	otevřená	1	5,56 %
ČR	18/21	poměrný	otevřená	1	5 %
Dánsko	18/18	poměrný	otevřená	1	ne
Estonsko	18/21	poměrný	přísně vázaná	1	ne
Finsko	18/18	poměrný	otevřená	4	ne
Francie	18/23	poměrný	přísně vázaná	1	5 %
Irsko	18/21	jednosměrné přenosné	bez kandidátních listin	4	ne
Itálie	18/25	poměrný	otevřená	5	ne
Kypr	18/25	poměrný	otevřená	1	ne
Litva	18/21	poměrný	otevřená	1	5 %
Lotyšsko	18/21	poměrný	otevřená	1	5 %
Lucembursko	18/21	poměrný	volná	1	ne
Maďarsko	18/18	poměrný	přísně vázaná	1	5 %
Malta	18/18	poměrný	otevřená	1	ne
Německo	18/18	poměrný	přísně vázaná	1	5 %
Nizozemsko	18/18	poměrný	otevřená	1	ne
Polsko	18/21	poměrný	přísně vázaná	13	5 %
Portugalsko	18/18	poměrný	přísně vázaná	1	ne
Rakousko	18/19	poměrný	otevřená	1	4 %
Rumunsko	18/23	poměrný	přísně vázaná	1	5 %
Řecko	18/21	poměrný	přísně vázaná	1	ne
Slovensko	18/21	poměrný	otevřená	1	5 %
Slovinsko	18/18	poměrný	otevřená	1	ne
Španělsko	18/18	poměrný	přísně vázaná	1	ne
Švédsko	18/18	poměrný	volná	1	4 %
Velká Británie	18/21	poměrný	přísně vázaná bez Sev. Irska	12	ne

Zdroj: Práce autora na základě údajů z Fiala, Pitrová, 2010, s. 330.

Poslanci podle členského státu a politické skupiny v 7. volebním období

									CELKEM
	5	5	5	4	1	1		1	22
	7	4	5					2	18
	2	7			9		4		22
	1	4	3	2	1	1	1		13
	42	23	12	14			8		99
	1	1	3	1					6
	4	3	4				1		12
	7	8	1	1		2	3		22
	25	23	2	2			1	1	54
	30	14	6	15		1	5	3	74
	35	22	6			10			73
	2	2					2		6
	4	1	1	1	1		1		9
	4	3	2		1	2			12
	3	1	1	1					6
	14	4			1			3	22
	2	4							6
	5	3	6	3	1	1	2	5	26
	6	5		2				6	19
	29	7			11	4			51
	10	7		1			4		22
	14	11	5					3	33
	4	2	2						8
	6	5	1			1			13
	4	2	4	2		1			13
	5	6	4	4			1		20
		13	12	5	26	10	1	6	73
CELKEM									CELKEM
	271	190	85	58	52	34	34	30	754

Zdroj: <http://www.europarl.europa.eu/meps/cs/search.html>

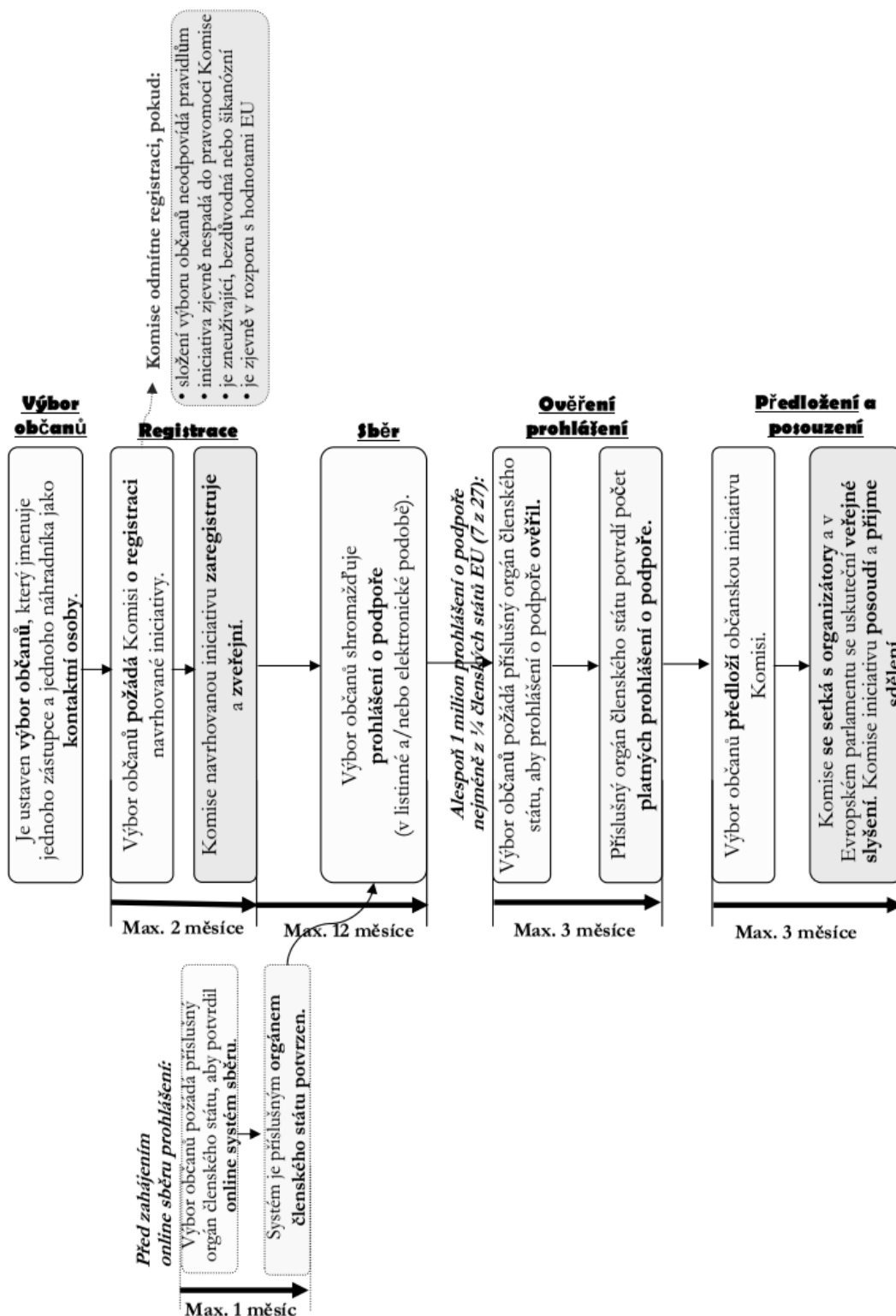
Rozdělení hlasů v Radě EU mezi členské státy v EU 27

Členský stát	Hlasy	Členský stát	Hlasy	Členský stát	Hlasy
 Německo	29	 Česká republika	12	 Litva	7
 Francie	29	 Řecko	12	 Slovensko	7
 Itálie	29	 Maďarsko	12	 Finsko	7
 Velká Británie	29	 Portugalsko	12	 Kypr	4
 Španělsko	27	 Rakousko	10	 Estonsko	4
 Polsko	27	 Švédsko	10	 Lotyšsko	4
 Rumunsko	14	 Bulharsko	10	 Lucembursko	4
 Nizozemsko	13	 Dánsko	7	 Slovinsko	4
 Belgie	12	 Irsko	7	 Malta	3
Kvalifikovaná většina 255/345					

Zdroj: <http://www.euroskop.cz/98/sekce/rada-evropske-unie/>

Evropská občanská iniciativa postup

Evropská občanská iniciativa - postup

Zdroj:

http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/citizens_initiative/docs/eci_flowchart_cs.pdf